

Катехитична комісія
Києво-Галицького Верховного Архиепископства УГКЦ

Чеснота чи гріх?

**Навчальні матеріали
до теми:
«Головні гріхи
та протилежні їм чесноти»**

Для учнів середнього і старшого шкільного віку

Львів
2017

Головні гріхи і протилежні їм чесноти

Обжерливість	Поміркованість
Розпуста	Ціломудреність
Грошолюбство	Жертовність
Смуток, унініє	Радість у Святому Дусі
Гнів	Довготерпелівість
Нудьга	Бадьорість духу
Марнославство	Смиренномудрість
Гордість	Покора

Упорядник

с. Юліана Дзюбата, *мироносиця*

Чеснота чи гріх? Навчальні матеріали для учнів / Упор. с. Юліана Дзюбата, мироносиця. – Львів : Катехитична комісія КГВА УГКЦ, 2017. – 72 с.

У посібнику подані навчальні матеріали до теми про головні гріхи та протилежні їм чесноти. В його склад входять витяги з офіційних літературних джерел. Велику частину посібника становлять допоміжні твори, розповіді, цитати, оформлені як ігри чи завдання.

Видання призначене для учнів середнього і старшого шкільного віку. Також ним можуть скористатися батьки.

Офіційні джерела

про головні гріхи
та протилежні їм
чесноти

Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха» про головні гріхи і протилежні їм чесноти

758. Гріх – це перш за все стан особи, який виявляється у вчинках, а гріховний вчинок – це свідоме й добровільне порушення Божої заповіді. Порушення ж навіть одної Божої заповіді означає порушення всього Божого Закону. «Бо хто весь закон дотримає, а прогрішиться лише в одному, – стає у всьому винуватий. Бо хто сказав: “Не чини перелюбу”, сказав також: “Не вбивай”. Коли ж не чиниш перелюбу, але вбиваєш, ти стаєш порушником закону» (Як. 2, 10). Як одна хвороба може спричинити іншу, так і один гріх веде до іншого. Святий Йоан Дамаскин наголошує на вісьмох лихих помислах, які породжують гріхи: обжерливість, розпуста, грошлюбство, смуток, гнів, нудьга (церковнослов'янською «униніє»), марнославство, гордість (див. Йоан Дамаскин, *Про вісім духів злоби*, 1). Їх називаємо головними гріхами, оскільки вони є корінням усіх інших гріховних учинків.

759. Потреба в їжі та питті природна для людини; їжа необхідна для підтримання життя. Проте пристрасть до їжі спотворює природну потребу людини й призводить до гріха обжерливості, коли їжа стає самоціллю. Є різні вияви цього гріха. Перший із них – це *надмірність у їжі та питті*. Святі Отці навчали, що їжа, спожита понад міру, шкодить душі. Другий вияв обжерливості – це *пошук у їжі та напоях насамперед насолоди*. Нестриманість у їжі та питті призводить до непогамованості також у всьому іншому, оскільки перенасиченням тіла людина намагається втамувати голод і спрагу душі. Святий Йоан Касіан зауважує, що «ми ніколи не зможемо опанувати потягу до земних страв, якщо наша душа... не віднайде більшої радості від споглядання Бога» (Йоан Касіан, *Правила*, 5, 14).

760. Подолати гріх обжерливості можна за допомогою чесноти поміркованості в їжі та в питті, якої досягаємо постом. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Господь наш є милосердний та лагідний, тому не вимагає нічого, що було б понад наші сили. Він не вимагає від нас ут-

римуватись від їжі та закликає до посту не задля нього самого чи для того, щоб залишити нас без харчування. Він наказує нам це для того, щоб ми, відклавши житейські турботи, трудилися в речах духовних» (Йоан Золотоустий, *Гомілії на книгу Буття*, 10, 1).

761. Статевий потяг є природним для людини. Суть гріха розпусти полягає в *нестримному та невпорядкованому пошуку тілесної насолоди*, коли людина керується самолюбством і бажанням догодити собі, часто – ціною своєї гідності та гідності іншої особи. Розпуста призводить до інших гріхів: дошлюбних та позашлюбних статевих зносин, статевого рабства й зведення людини до товару. Ця пристрасть є небезпечною не тільки для тіла, а й для душі, бо поневолює людину та руйнує здатність любити. Тому духовні Отці наголошують на потребі постійної боротьби з цією пристрастю.

762. Святий Кирило Єрусалимський стверджує, що рішуча відмова від розпусти є суттєвим елементом християнської віри у воскресіння тіла: «Хто вірить, що тіло призначене для воскресіння, той піклується цими своїми ризами й не забруднює їх нечистотою. Хто не вірить у його воскресіння, той полишає його на поталу нечистоті та зловживає ним як чимось чужим для себе» (Кирило Єрусалимський, *Катехизи*, 18, 1-3).

763. Особа досягає чистоти статевого життя чеснотою ціломудрості. Ця чеснота узгоджує статевий потяг із любов'ю до ближнього. Чистота допомагає людині керувати своїм статевим потягом та відновлює гармонію тіла, душі й духу.

764. Грошолобством називається *пристрасть до грошей і матеріальних благ*. Святий Отці навчали, що любов до багатства не притаманна людині від природи, а виникає як викривлене прагнення людини до вічного життя (пор. Йоан Золотоустий, *Гомілії про статуї*, 2, 5). Пристрасть до збагачення, яка опановує особу, робить її рабом грошей; збагачення стає самоціллю і веде до інших гріхів. Така пристрасть породжує оману самодостатності людини в її покладанні лише на матеріальні блага. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Не багатство зло, а любов до накопичення і грошей. Щось одне – грошолоб, а щось інше – заможний. Грошолоб – не заможний; він у всьому має нужду і тому не може бути заможним. Грошолоб є сторожем свого майна, а не його власником; рабом, а не володарем» (Йоан Золотоустий, *Гомілії про статуї*, 2, 5). Преподобний Йоан Ліствичник вважає, що грошолобство й жадібність є ідолопоклонством, оскільки в такому засліпленні людина покладає всю надію лише на земні блага (див. Йоан Ліствичник, *Ліствиця духовна. Слово 1*. Див. Йоан Ліствичник, *Ліствиця духовна. Слово 166*).

765. Через чесноту жертвності й милостиню людина стає здатною належно управляти своїми матеріальними благами та багатіти в Бога. Святий Йоан Золотоустий закликає: «Нехай у вашому домі зберігається не золото, а те, що дорожче від усіх багатств, – милосердя і чоловічолюбність. Це дає нам сміливість перед Богом, а золото... допомагає дияволу впливати на нас... Озброй проти нього свою правницю... усе багатство твоє склади в умі, нехай небо, а не скриня та дім зберігають твоє золото... Навіщо нам, занедбавши себе, усі свої турботи скеровувати на те, чого ми, відходячи звідси, не зможемо взяти з собою, тимчасом як є нагода збагатитися так, що не тільки тут, а й там виявимося заможніші від усіх?» (Йоан Золотоустий, *Коментар на Послання до римлян. Гомілія 1, 14, 11*).

766. Святі Отці, згідно з навчанням апостола Павла, розрізняли спасенний смуток людини за свої гріхи і смуток як пристрасть: «Бо смуток задля Бога чинить спасенне каяття, якого жалувати не треба; а смуток цього світу – смерть спричинює» (2 Кр. 7, 10). Смуток як пристрасть виявляється двояко. Найчастіше викликає його якась інша пристрасть, коли ми бажаємо чогось, але не можемо задовольнити цього свого бажання. Це породжує пригніченість, що веде до відчаю та навіть самогубства. А буває, що цей гріх походить від надмірної турботи за своє майбутнє, намагання людини панувати над своїм життям, покладаючись лише на себе, а не на Бога. Святий Василій Великий навчає, що смуток є ознакою слабкодушних, оскільки вони втрачають душевну рівновагу та завдають собі душевних терзань і можуть остаточно втратити надію на Бога (пор. Василій Великий, *Гомілія про вдячність, 5-6*).

767. Дух-Утішитель є джерелом чесноти християнської радості, яка визволяє від пристрасті смутку. Він дарує людині радість досвіду близькості Бога. Апостол Павло закликає: «Радуйтеся завжди у Господі; знову кажу: Радуйтеся! Хай ваша доброзичливість буде всім людям відома. Господь близько! Ні про що не журіться, але в усьому проявляйте Богові ваші прохання молитвою і благанням з подякою» (Флп. 4, 4-6).

768. Гнів як пристрасть – це не лише почуття злости. Це стан особи, яка агресивно захищає своє існування без надії на Бога зі шкодою для ближнього. Святі Отці виділяють три види гніву: 1) *гнів, який падає всередині*. Це стан душі, коли людина втрачає внутрішній спокій, її опановують почуття злости, образи та роздратування; 2) *гнів, що виявляється у словах і вчинках*, у грубому, позбавленому лагідності й лю-

бові слові. Найпоширенішими виявами такого гніву є спалахи люті, навмисне приниження ближнього, нанесення йому образи, лихослів'я. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Якщо ти завдаєш образи, тоді ти є переможений, але не людиною, а – що набагато ганебніше – низькою пристрасстю, бо тобою заволодів гнів; коли ж ти змовчиш, то ти переміг» (Йоан Золотоустий, *Коментар на Послання до римлян. Гомілія 1, 22, 3*); 3) *гнів, який горить тривалий час, або злопам'ятність*. Такий гнів особливо руйнівний для особи, оскільки вона тоді свідомо відмовляється простити образу або кривду, горить жадобою помсти.

769. Гнів є дуже небезпечною пристрасстю, бо породжує насильство, вбивства, розбрат, війни. У «Пастирі» Єрми гнів названо ангелом зла, який панує над людиною: «Коли гнів чи злість опановує тебе, то знай, що він [ангел злоби] є в тобі» (Єрм, *Пастир. Заповіді, 6, 2*).

770. Через чесноту довготерпеливості, яку ще називаємо лагідністю, тихістю, людина стає невразливою на людський гнів, оскільки відчуває себе захищеною Господом. «Не палай гнівом на злочинців, творящим беззаконня не завидууй [...]. Вповай на Господа й чини добро, щоб жити на землі й безпечним бути [...]. Спокійним будь у Господі, надійсь на Нього» (Пс. 37, 1-7). Святий Йоан Золотоустий навчає: «Якщо ми виявили довготерпеливість, то станемо непереможними, й ніхто, від малого до великого, не зможе нам зашкодити» (Йоан Золотоустий, *Коментар на Послання до римлян. Гомілія 1, 23, 4*).

771. Святі Отці називали нудьгу (грецькою *акедія*) виснаженням та втомою душі. У смутку людина недооцінює могутності Господа, а в нудззі – Його милосердя. Смуток змушує людину покладатися лише на власні сили, тимчасом, як нудьга взагалі позбавляє надії. Святі Отці називали нудьгу «бісом полуденним» (пор. Пс. 90, 6), який гасить насагу до духовного розвитку людини. Нудьга породжує відчуття спустошення, відрази, порожнечі життя, зневіри у власному спасінні; нудьга призводить до психічного та фізичного виснаження людини. Людина піддається лінивству, стає знеохоченою та нездатною до духовної боротьби.

772. Євагрій Понтійський описує вияви нудьги так: «[Полуденний біс] навіює відразу до того місця, де перебуває аскет, до його життєвого стану, до фізичної праці, ба навіть ще більше – переконує, що любов між братією зникла й ніхто вже більше не може його потішити... Спричиняє бажання змінити місце перебування на інше, де нібито можна легко знайти те, чого прагнемо... Тривалий мир та невимовна радість

наповнюють душу після завершення цієї боротьби» (Євагрій Понтійський, *Практичні глави*, 12). Боротися з нудьгою допомагає молитва, праця, а також постійний труд над собою (аскеза).

773. Чеснота бадьорості духа або тверезіння дає людині можливість відновляти свої духовні сили й надалі вести духовну боротьбу з допомогою Божої благодаті. «Тому, підперезавши стан вашого ума, тверезі, надійтеся повнотою на благодать, що вам буде принесена в об'явленні Ісуса Христа» (1 Пт. 1, 13). Святий Ісаак Сирієць навчає: «Якщо будемо дотримуватися закону тверезіння та розсудливості у віданні, плодом чого є життя, то боротьба з нападами пристрастей зовсім не завдасть шкоди уму» (Ісаак Сирієць, *Слово* 38, 18).

775. Прив'язаність до земної слави унеможливорює духовне зростання людини, оскільки підміняє пошук слави Божої пошуком слави людської. Навчаючи про марноту дочасної слави, святий Йоан Золотоустий запитує: «Якщо ти очікуєш воскресіння та [вічної] нагороди, то навіщо шукаєш слави в житті дочасному?.. Отже, причиною усіх бід є марнославство. Воно бажало б накинути власне ім'я навіть полям, лазням і спорудам. Яка користь зі всього цього, о чоловіче, якщо незадовго, коли вдарить тебе гарячка й душа відійде, залишишся нагий і покинутий? Що більше, будучи нагий від всякої чистоти, будеш зодягнений у несправедливість, крадежі, скупість, зойки та ридання, сльози сиріт, змови та обман?.. [Якщо так], то неминуче залишишся поза [вічною славою] і вже пізно буде каятися за ті тягарі, якими обтяжив себе...» (Йоан Золотоустий, *Гомілії на книгу Буття*, 22, 6-7).

776. Чеснота смиренномудрості робить людину здатною сприйняти себе як створіння Творця і жити не для себе, а для Бога. Коли людина смиренно приймає себе такою, якою вона є в Божих очах, вона стає справді мудрою. Смиренномудренна людина приймає все те, що Бог їй посилає, і все робить на славу Божу. «Шукайте перше Царство Боже та Його справедливість, а все те вам докладеться» (Мт. 6, 33). Святий Ісаак Сирієць навчає: «Смиренномудрість – це риза божества. У неї зодягнулося воплочене Слово й через неї промовляло до нас у нашому тілі. Кожен, хто зодягнеться в неї [смиренномудрість], уподібниться до Того, хто зійшов зі Своєї висоти» (Ісаак Сирієць, *Слово* 53, 2).

777. Гордість – найнебезпечніша пристрасть і матір усіх гріхів. Саме через гордість сатана відпав від Бога, і саме гордість зруйнувала багаторічні зусилля не одного подвижника. Гордість є ідолопоклонницьким самообожненням людини: особа вивищує себе понад інших людей

і ставить себе на місце Бога. Горда людина закрита на Божу благодать: «Бог бо гордим противиться, а покірливим дає благодать» (1 Пт. 5, 5). Святий Августин навчає, що гордість є джерелом усякого зла, і для того, аби побороти всі інші гріхи, треба позбутися їхньої першопричини – гордості: «Чому існує так багато зла? Бо існує гордість. Вилікуй гордість – і не стане жодної злоби. Саме для того, щоб була усунута причина всіх бід, тобто гордість, понизив Себе та став покірним сам Син Божий» (Августин Іпонський, *Коментар на Євангеліє від Йоана*, 25, 16).

778. Горда людина зазвичай не бачить свого гріха; вона самолюбна; їй важко пробачити когось і важко просити пробачення, важко поступитися в суперечці; вона відкидає будь-який авторитет. Така людина часто спалахує гнівом, є злопам'ятною, постійно осуджує інших людей, заздрить їхнім успіхам. Гордість підступно опановує навіть тих, хто, здобувши чесноти, уважає себе, а не Бога, причиною досягнутого.

779. Найдієвішим засобом боротьби з гордістю є вправлення в покорі, яка відкриває людину до Бога та ближнього й робить її здатною прийняти Божу переображуючу та визволяючу силу. Апостол Павло проголошує: «Ми руйнуємо задуми і всяку гордість, що повстає проти спізнання Бога, і беремо в полон усякий розум на послух Христові» (2 Кр. 10, 4-5). Завдяки чесноті покори людина стоїть у правді перед Божим лицем. Тому християнська покора не принижує людину, а дозволяє їй пізнати справжню гідність дитини Божої. Святий Йоан Золотоустий навчає: «Хто поклав покору як фундамент своєї доброчесності, той може безпечно зводити будівлю до будь-якої висоти. Вона [покора] є найсильнішою огорожею, непорушною стіною, нездоланною фортецею; вона підтримує всю будівлю, не дозволяючи впасти... робить її недосяжною для всіляких нападів... і завдяки їй чоловіколюбний Бог виливає на нас щедрі дари» (Йоан Золотоустий, *Коментар на книгу Буття. Гомілія 36, 7*).

774. Марнославство – це пристрасть до земної, людської слави та всіляких почестей. Корінь марнославства – в залежності людини від думки про неї інших людей. Виявами марнославства є нетерпимість до критики, небажання визнати свої помилки, постійне бажання похвали від інших людей. Марнославство виявляється як у вихвалянні своїми матеріальними здобутками, розумовими здібностями чи талантами, так і в хизуванні своїми духовними досягненнями.

Витяг з книги «Життя у Христі: моральна катехиза»¹

Вісім головних гріхів

А. Обжерливість

83. Потреба у їжі і питті природна для кожного живого організму. Їжа є необхідною для підтримання життя у тілі. Але часто ми їмо не лише задля підтримання життя, а з любові до самого процесу споживання їжі. Власне ця любов до їжі і може перетворюватися в обжерливість. Є різні типи цього гріха. Перший із них – це любов до надмірності у їжі. У кожної людини є певна особиста норма, зумовлена потребами її організму та способом життя. Святі Отці вважали, що з-за столу треба виходити із легким почуттям голоду і що вся їжа, спожита понад міру, шкодить душі. Цей тип обжерливості може проявлятися у сильному переїданні чи в постійній необхідності щось жувати протягом дня. Другий тип – це насолода смаком їжі. Любов до вишуканих смаків та делікатесів може перетворюватися на пристрасть і бути шкідливою. До гріха обжерливості відносять також пияцтво. Надмірне споживання алкоголю згубно впливає на волю людини та її вчинки, руйнуючи тим самим не тільки людську душу, але також суспільне становище людини.

Б. Розпуста

84. Сексуальний потяг є нормальною функцією, властивою людському організмові. Однак суть гріха розпусти полягає не у самому факті існування такого потягу, а в постійному пошуку насолоди, яку

¹ Джерело: Життя у Христі: моральна катехиза / Упор. о. д-р С. Шевчук. – Львів : Вид-во УКУ, 2004. – 180 с.

він за собою несе. Коли сексуальне життя людини стає тільки засобом отримання насолоди, воно тягне за собою інші провини чи гріхи. Розпуста починається егоїзмом та бажанням догодити собі, часто – ціною щастя іншої особи. Тому духовні отці наголошують на необхідності боротися із цією пристрастю до кінця життя.

В. Срібролюбство

85. Срібролюбством називається любов до матеріальних благ, а особливо – до грошей як таких. Прагнення до багатства саме по собі не є властивим природі людини. Його коріння можна шукати в інстинкті самозбереження, що є прагненням повноти життя в Бозі. Однак необхідно визнати, що нерідко бажання до збагачення переходить усі розумні межі. Для декого воно є самоціллю, а для декого – засобом здобуття чогось іншого, наприклад, влади чи слави. Найрозповсюдженішим варіантом є той, коли людина бажає і влади, і слави одночасно. Проявами цього гріха є також скупість та зажерливість.

Г. Сум

86. Слово «сум» означає стан смутку, скорботи чи стурбованості і завжди пов'язується із якимись тривогами та викликає загальне почуття дискомфорту в душі. Святі Отці розрізняли сум-пристрасть та сум-скорботу людини за свої гріхи. Другий вид смутку можна вважати єдино дозволеним для християнина.

Існують два типи суму-пристрасті. Перший тип найчастіше викликаний іншою пристрастю: гнівом, розпустою, срібролюбством чи марнославством. Коли ми бажаємо задовольнити свою пристрасть, але не можемо цього зробити, то входимо у стан смутку, який може перетворитися навіть у відчай та самогубство. Другий тип суму походить від надмірного переживання про свою долю, а також – від надмірних турбот. Зайве піклування про своє майно, ближніх, про своє майбутнє також є виявом цього гріха. Подібні турботи не тільки гріховні, але й даремні. Вони походять з маловір'я та надмірної гордості. Забуваючи про свою неміч, ми думаємо, що тільки своїми силами можемо чогось досягнути. Найкращою відповіддю на цей гріх є слова євангелиста Матея (Мт. 6, 26-27): «Гляньте на птиць небесних: не сіють і не жнуть, ані не збирають у засіки, а Отець ваш небесний їх годує! Хіба ви від них не вартісніші? Хто з вас, журячись, спроможен додати до свого віку хоч один лікоть?»

Г. Гнів

87. Гнівом називається не тільки бурхливий вияв злості, спрямований на ближнього. Гнів – це злісний стан душі. Буває три види гніву:

- гнів, який палає всередині. Таким гнівом називається не тільки прихована злість, що не виявляється у словах та вчинках, – це постійний стан душі, який не обов'язково має бути спрямованим на якийсь визначений об'єкт. Образа – це також внутрішній гнів.

- гнів, що виявляється у словах та вчинках. У будь-якому грубому, невічливому, позбавленому лагідності й любові слові проявляється наш гнів. Найпоширенішою формою такого гніву є спалахи люті.

- гнів, який горить протягом довгого часу, або злопам'ятність. Такий вид гніву найбільш противний Богу, оскільки Господь наголошує на тому, щоби щиро прощати образи.

Гнів у будь-якому вигляді – це дуже небезпечна пристрасть, оскільки веде до чоловіковбивства.

Д. Нудьга

88. Нудьгу святі Отці називали виснаженням та втомою душі. Різницю між сумом і печаллю доволі важко виявити, оскільки нерідко перша пристрасть переходить у другу. Однак, якщо людина, яку здолав сум, недооцінює могутності Господа, то людина у нудьзі – недооцінює Його милосердя. Сум заставляє сподіватися лише на власні сили, тоді як нудьга взагалі відбирає надію. Сум можна подолати, коли забрати його причину, а нудьга, як правило, не має конкретної причини. Нудьга має також хронологічну залежність – посилюється у полудень, тому в аскетичній літературі її називають «бісом полуденним». Нудьга породжує почуття втоми, гідоти, жалю за втраченим часом, переконуючи людину, що вона не може спастися і що її зусилля та праця пішли марно; нудьга приводить людину до фізичного виснаження, спричинює хвилювання душі та запаморочення розуму. Людина стає малодушною, вразливою та нездатною до духовних зусиль і подвигів. Нудьга може бути такою, яка наганяє сон і виявляється у лінивстві тіла та душі, а буває такою, яка виганяє з дому, і людина починає віддаватися розвагам, боячись самотності, бо самотність веде її до першого типу нудьги. Боротися із нудьгою допомагає праця, а також постійне зусилля над собою, щоб не попадати під вплив нудьги.

Е . Марносластво

89. Марносластво – це любов до земної, щоденної слави та бажання всіляких почесей. Думка про нас інших людей – ось дзеркало, перед яким стоїть більшість, роблячи себе такими, якими їх хочуть бачити інші. Симптоми марносластва: нетерпимість дорікань, критики, небажання визнати свої помилки, постійне бажання похвали та думки про реакцію інших людей на якийсь учинок чи думку. Марносластво виявляється як у вихвалюванні своїми матеріяльними здобутками, розумовими здібностями чи талантами, так і в бажанні марної слави через свої духовні досягнення. Цей другий тип марносластва особливо характерний для неофітів та монахів.

Є. Гордість

90. Гордість – найнебезпечніша пристрасть і мати всіх гріхів. Саме через гордість сатана відпав від Бога і саме гордість призводила до краху багаторічні зусилля багатьох святих. Коли зникає гордість, залишається тільки смирення перед Господом і любов до Нього.

Гордий зазвичай не бачить свого гріха, він вразливий і самолюбний, йому важко пробачити і важко просити пробачення, важко поступитися в суперечці, він не любить слухати ні рівних собі, ані старших від себе. Він не любить наказового тону, надаючи перевагу смиреним проханням. Він часто спалахує гнівом, пам'ятає спричинене йому зло і постійно осуджує інших людей. Буває гордість, яка проявляється в небажанні визнати чийсь переваги, а буває гордість, що підступно опановує тих, хто вже досягнув якихось духовних чеснот. Найкращим засобом боротьби з гордістю є вправляння у покорі, яка відкриває людину до Бога, робить її здатною сприйняти Його переображуючу та визволяючу силу.

На християнському Сході вчення про гріх має терапевтичний характер. Духовні отці, аналізуючи гріховні стани та їх прояви, ставили собі за мету вилікувати грішника від цієї хвороби, вказати йому дорогу до одужання і справжньої свободи. Таке духовне зцілення у Христі за допомогою діянь Святого Духа робить християнина знову повноцінним та здатним до діяльності у Христі.

Єфрем Сирійський²

Про вісім головних пристрастей і боротьбу з ними

ПОДВИЖНИЦЬКІ НАСТАНОВИ СВЯТОГО ЄФРЕМА СИРІЙСЬКОГО

1. Знай, що є вісім пороків, з яких постає все лихе: черевоугодництво (обжерливість), розпуста (блуд), грошолюбство, гнів, сум (печаль), нудьга, марнославство, гордість. Саме з ними повинна боротися кожна людина.

2. Ти ж, якщо хочеш перемогти *черевоугодництво*, полюби здержливність, май страх Божий – і переможеш.

3. Якщо хочеш перемогти *розпусту*, полюби чування і бажай безнастанно перебувати з Богом, завжди пам'ятай про смерть... – і переможеш.

4. Якщо хочеш перемогти *грошолюбство*, полюби бідність і не будь марнотратним.

5. Якщо хочеш перемогти *гнів*, стань лагідним і великодушним; пам'ятай, скільки зла вчинили юдеї Господеві нашому Ісусу Христу, однак Він як Бог чоловіколюбний не гнівався на них, натомість молився за них: *Отче, відпусти їм цей гріх, не знають бо, що роблять* (Лк. 23, 34).

6. Якщо хочеш перемогти *сум*, ніколи не журися про дочасне; якщо тебе ображають словом, турбують або безчестять, – не журись, а навпаки – радій. Сумуй лише тоді, коли согрішиш; але й тоді знай міру, щоб не впасти у відчай і не загинути.

² Слово 55, Ч. 2, С. 599-600.

7. Якщо хочеш перемогти *нудьгу* (униніє), берись, хоч ненадовго, до якої-небудь фізичної праці, читай або багато молися.

8. Якщо хочеш перемогти *марнославство*, не люби ні похвали, ні почестей, ні гарного вбрання, ні головування, ні першості, натомість люби, коли тебе ганяють і безчестять, зводять на тебе клепаки; сам собі докоряй, що ти согрішив більше, ніж будь-який інший грішник.

9. Якщо хочеш перемогти *гордість*, то що би ти не робив, не кажи, що сам це робиш – своєю працею, своїми зусиллями. Але коли постиш чи чуваєш, спиш на долівці, співаєш псалми чи б'єш багато поклонів, кажи, що діється це з Божою поміччю і Божою опікою, а не твоєю власною силою і не твоїм старанням.

а) Про боротьбу з черевоугодництвом³

14. Краще їсти заради Господа і дякувати Богові, аніж не їсти й осуджувати тих, що їдять і вдячні Господу.

15. Приступив ти до трапези? Їж хліб, а не осуджуй ближнього, щоб через осуд не пожирив ти брата свого.

16. Будь здоровим у вірі та їж усе, що тобі подають у Господі. Якщо подано щось, чого ти не хочеш їсти, не відсилай це з трапези, коли інші хочуть їсти та дякувати Богові.

17. Приступив ти до трапези? Їж, як людина, і не позирай на всі боки, як неук.

33. Усіх дров у лісі замало буде, щоб наситити вогонь; таке саме ненаситне й тіло – скільки йому не годи.

б) Про боротьбу з пристрастю розпусти⁴

49. Не дозволяй очам своїм блукати по всіх усядах, не приглядайся до чужої вроди, щоб через очі не здолав тебе супротивник твій.

60. Не слухай непристойних розмов, щоб не осквернити ума свого. Як дим шкодить очам, так непристойне слово – душі.

62. Кожний, хто любить чистоту і невинність, стає храмом Божим.

64. Як пахощі звеселяють нюх, так і Дух Святий звеселяється чистотою й перебуває в людині невинній.

³ Том I, С. 139-598.

⁴ Ч. 1, 2, 3.

65. Як свиня радіє з болота, так біси радіють з блуду й нечистоти.

66. У чистоті міститься велике світло, радість, мир і терпіння; а в блуді – журба, туга, ненаситний сон і морок.

в) Про боротьбу з грошолобством⁵. *Шукайте перше Царства Божого та його справедливості, а все те нам докладеться* (Мт. 6, 33). Якщо не шукаємо його насамперед, то очевидно, що й не дбаємо про це. *Отже, залиши на Господа свою турботу, і Він тебе підтримає* (Пс. 54, 23).

123. Хто любить золото – не буде виправданий, а хто любить Господа – буде благословенний. Хто покладає надії на золото – пропаде, а хто на Господа надіється – спасеться.

124. Якщо полюбиш гроші, підеш звідси з нічим; якщо возлюбиш убогість, – не втрапиш небесного багатства.

132. Золото не дає терпеливості; віра – надійне підґрунтя тому, хто її набув.

134. Хай твоя рука не протягується, щоби брати, а для того, щоб давати (Сир. 4, 31).

135. Пристрасть грошолобства найнебезпечніша, бо вона – *корінь усього лиха* (1 Тим. 6, 10). Чи не хочете знати, чим викорінюється ця пристрасть? Тим, щоб усім серцем і всією душею покласти надію на Бога.

г) Про боротьбу з гнівом⁶

138. Хто проганяє від себе гнів і роздратування – далекий від війни і заколоту, завжди має спокійний дух, веселий вигляд і здоровий розум, – він є оселею Святого Духа.

139. Лагідний, якщо його й ображено, – радіє, якщо зневажено, – дякує; гнівливих приборкує любов'ю; коли сипляться на нього удари – не метушиться; коли з ним сваряться – спокійний; коли підкорюють – веселий; коли понижують – радіє, не вражає його чужа гординя, заслугами своїми не чваниться, з усіма мирний, начальству покірний, до будь-якої справи готовий, не лукавий, не заздрісний.

⁵ Ч. 1, 2, 3.

⁶ Ч. 1, 2, 3.

140. Хто не знає заздрощів, той і не домагається почестей; з тими, що радіють, – радіє; допомагає тим, що трудяться; тішиться тими, які йдуть доброю дорогою; хвалить тих, що живуть добродібно; не заздрить, не має в собі суперництва, всілякому успіхові й усілякій добрій справі іншого радий.

143. Хто іншого обмовляє – сам собі виносить вирок. Такий пашиє жаром наклепництва, ненависті, тож справедливо його вважають братовбивцею.

147. Хто тримає на серці злопам'ятство, годує змія у грудях своїх.

155. Краще усмішкою покласти край роздратуванню, аніж лютувати.

160. Дратівливість у людині – прірва для неї; хто поборов у собі роздратування – оминув цю прірву.

163. Людина дратівлива й галаслива – щедра на клятви, а мовчазна – розумна.

168. Будь миротворцем, щоб удостоїтися назви сина Божого.

169. Пожива для вогню – дрова; пожива для роздратування – зарозумілість.

172. В людині лагідній і смиренній спочиває дух премудрості; хто йде дорогою премудрості, того любить Господь.

176. Поспішай прийти до брата, який образив тебе, і покайся перед ним від чистого серця, бо Господь повелів відпускати братові гріхи до *семидесяти раз по сім* (Мт. 18, 22).

177. Приймай, брате, покаєння від брата, як від Божого посланця, щоб не принизити Того, хто послав його, і не накликати гніву Божого на себе.

179. Не тримай зла на брата свого, бо написано: *Дорога злопам'ятних веде до смерті* (Прип. 12, 28).

180. Не можеш стерпіти образи? Мовчи – і заспокоїшся.

182. Не тримай ненависті в серці своєму ні до кого, не відповідай злом на зло; але здобудь любов, яку *Божественне Писання* ставить вище від будь-якої чесноти, бо порівнює її з самим Творцем: *Бог є любов* (1 Йо. 4, 8).

185. Радіти з успіхів ближнього – ознака досконалості; прояв лихості й схильності до лукавства – сум і незадоволення, коли хвалять іншого.

д) Про боротьбу із сумом⁷

191. Того, хто терпеливо зносить наклепи чи образи, можна порівняти з тим, хто зачинив лева у звіринці; а хто відповідає на злослів'я й образи, – подібний до людини, яка сама себе ранить зброєю.

193. Не засмучуй свого серця, бо *смуток цього світу – смерть спричиняє, а смуток задля Бога дає тобі життя вічне* (2 Кор. 7, 10).

195. Не завдавай смутку своєму серцю, але втішай себе в Господі.

197. Лукава душа, коли їй лестять, – пишається, а коли ображають, – скаженіє; добра душа і з лестоців не радіє, і від образ не лютує.

198. Терпіння, поєднане з любов'ю, – безмежне.

199. Надійся на Господа в день скорботи, щоб Він спас тебе в день гніву.

200. Не насміхайся з чужих прикрощів, не радій з чужої розпусти, щоб не прогнівити Господа і не позбутися Його заступництва в день скорботи.

201. Не думай, що потерпаєш від скорбот більше від інших. Хто живе на землі, не уникне повітря; так і людину, яка живе на цьому світі, не можуть не спокушати скорботи й хвороби. Хто зайнятий земним, від земного зазнає скорботи, хто стремить до духовного – від духовного. Але останні назовуться блаженними, бо їхній плід буде щедрим у Господі.

205. Як у горнилі вогнем випробовуються золото та срібло, так у напастях пізнаються з Божою поміччю душі смертних.

208. Великодушно терпи, коли тебе ображають і лихословлять: називають тебе злим – вважай, що називають добрим; називають негідним – вважай, що благоугодним. Завжди пам'ятай, що *служі Господньому слід бути не сварливим, а до всіх привітним* (2 Тим. 2, 24).

209. Коли спіткає тебе недуга, не вдавайся до ворожитів і людського заступництва; краще терпи і чекай милості від Бога, щоб Він

⁷ Ч. 1, 2, 3.

сам усе владнав; бо й тіло, буває, потребує напоумлення. Все будемо робити в ім'я Господнє, бо Він піклується про нас (1 Пт. 5, 7). Коли людина хворіє, душа її над усе починає шукати Господа. Тому й скорбота принесе користь, якщо тільки людина дякуватиме за неї, кажучи: *Приймали ми добро від Бога, а лиха то й не приймати? Нехай ім'я Господнє буде благословенне!* (Йов 2, 10; 1, 21).

211. Якщо прийшов до нас смуток, чекаймо наближення радості. Згадаймо мореплавців. Коли здійметься вітер і сильна буря, вони борються з хвилями й чекають тихої погоди; а коли настане тиша, пам'ятають про буревій; мореплавці завжди пильні, щоб, коли зненацька зірветься вітер, бути наготові, аби не скинув він їх у море. Так і ми повинні робити. Коли надійде смуток і скрута, чекаймо полегшення й помочі від Бога, щоб доки смуток триватиме, не заподіяли собі смерті думкою, що вже нема нам надії на спасіння. Так само й коли радіємо, маємо бути готовими до скорботи, щоб і в радощах не забувати про сльози.

215. Якщо людину в жалобі потішає духовна особа, то це їй – на велику користь.

е) Про боротьбу з нудьгою⁸

226. Той, хто ремствує, – до жодного діла не здатний, ні до чого не має бажання. Він ледачий і завжди має наготові привід, аби ухилитися від роботи, та ще й інших розбещує словами: «Нащо це, пощо те? З того нема жодної користі».

227. Ледачий, коли кличуть його до псалмоспівів, дратується; коли будять на чування, каже, що болить живіт і голова. Коли роблять зауваження, відповідає: «Повчай ліпше себе», коли напоумляють, кричить: «Сам знаю».

228. Людині, що може працювати, недобре їсти чужий хліб у лінощах, адже Апостол говорить: *У всьому я вважав на себе, щоб вам не бути тягарем, і вважатиму й далі* (2 Кор. 11, 9).

239. Найважче ярмо – нудьга, особливо разом із зневірою: плоди її сповнені смертоносною отрути.

241. Чи є хто лівіший від того спраглого, який сидить біля джерела й руки не простягне, щоб напитися? Чи є хто лівіший від людини, яка має книгу, але лінується читати?

⁸ Ч. 1, 2.

247. Щоб прокормити себе, – працюймо в надії на Бога. Не журись, що треба трудитися; багатьох із тих, які нічого не роблять, гнітять те, що не мають чим журитись. Вчися працювати, щоб не вчитись просити милостиню. Не будь лінивим до роботи. *Господь близько* (Флп. 4, 5).

ж) Про боротьбу з марнославством⁹

262. Хочеш мати добре ім'я? *Виконуй свої діла в покорі* (Сир. 3, 17).

263. Не в тому чеснота – бути зневаженим і не відчувати цього; але ось чеснота – відчувати це й зносити заради благочестя. Бо сказано: *Лінивого сварять, а він не йме сорому* (Прип. 20, 4). *Осінь пройшла, і не оре лінивий; у жнива проситиме, та не матиме нічого* (Прип. 20, 4).

264. Любов до слави – душевна недуга, лукава пристрасть.

265. Написано: *Нехай вихваляє тебе інший, а не власні уста, чужий хто-небудь, а не твої губи* (Прип. 27, 2). І ще: *Що горно для срібла, а для золота – горнило, те для людини уста, які її хвалять* (Прип. 27, 21).

266. Усім віддавай шану заради Господа та не домагайся почестей собі – і здобудеш благодать у Бога.

268. Тайно тримайся, улюблений, Божих заповідей – і Господь віддасть тобі явно.

269. Не дивуйся, коли бачиш, що людина на землі досягла високих почестей; але подивляй того, хто зненавидів земну славу.

270. Дивись, щоб, прагнучи надмірних почестей, не накликати на себе безчестя; істинна честь для людини – все робити з Богом; велике безчестя – переступати заповіді.

273. Той, хто вправляється у чеснотах, аби догодити людям, мурує своє спасіння не на камені, а на піску; тільки-но лине дощ, розіллються ріки і здіймуться вітри (спокуси), – завалиться він від помислів. Такого, якщо він і не падає, а живе як годиться, розпирають гордоці; коли ж впаде, то зневірюється.

275. Нічого не повинні ми робити про людське око, але тільки від щирого серця, адже Бог знає приховане й таємне, і лише від Нього одного сподіваємося на винагороду.

⁹ Ч. 1, С. 150-600.

з) Про боротьбу з гордістю¹⁰

277. Гордий не терпить чиєїсь вищості; тоді він або заздрить, або стає суперником братові своєму. Суперництво і заздрість підтримуються одне одним, тож хто має одну з цих пристрастей – має обидві.

282. Як лік проти гордості часто перечитуй такі та подібні до них місця Писання:

Як зробите все те, що вам наказано, кажіть: Ми слуги непотрібні, виконали те, що повинні були зробити (Лк. 17, 10).

Коли хто думає, що він є щось, бувши нічим, – обманює себе самого (Гал. 6, 3).

Що в людей високе – осоружне Богові (Лк. 16, 15).

Навчіться від мене, бо я лагідний і сумирний серцем, тож знайдете полегшу душам вашим, – каже Господь (Мт. 11, 29).

Він загадав нас у нашому приниженні й визволив від ворогів наших (Пс. 135, 23).

Покорився я – і спас мене (Пс. 114, 5).

Осоружний Господеві кожен гордий серцем (Прип. 16, 5).

284. Хто сам себе звеличує – готує собі безчестя; а хто смиренномудро служить ближньому – прославиться.

294. Небезпечно покладати надії на самого себе; хто ж надіється на Господа – спасеться.

300. Хочеш бути великим? – Стань найменшим від усіх (Мр. 9, 35).

306. Велике діло – знайти людину покірну й терпеливу: доброта її безмежна.

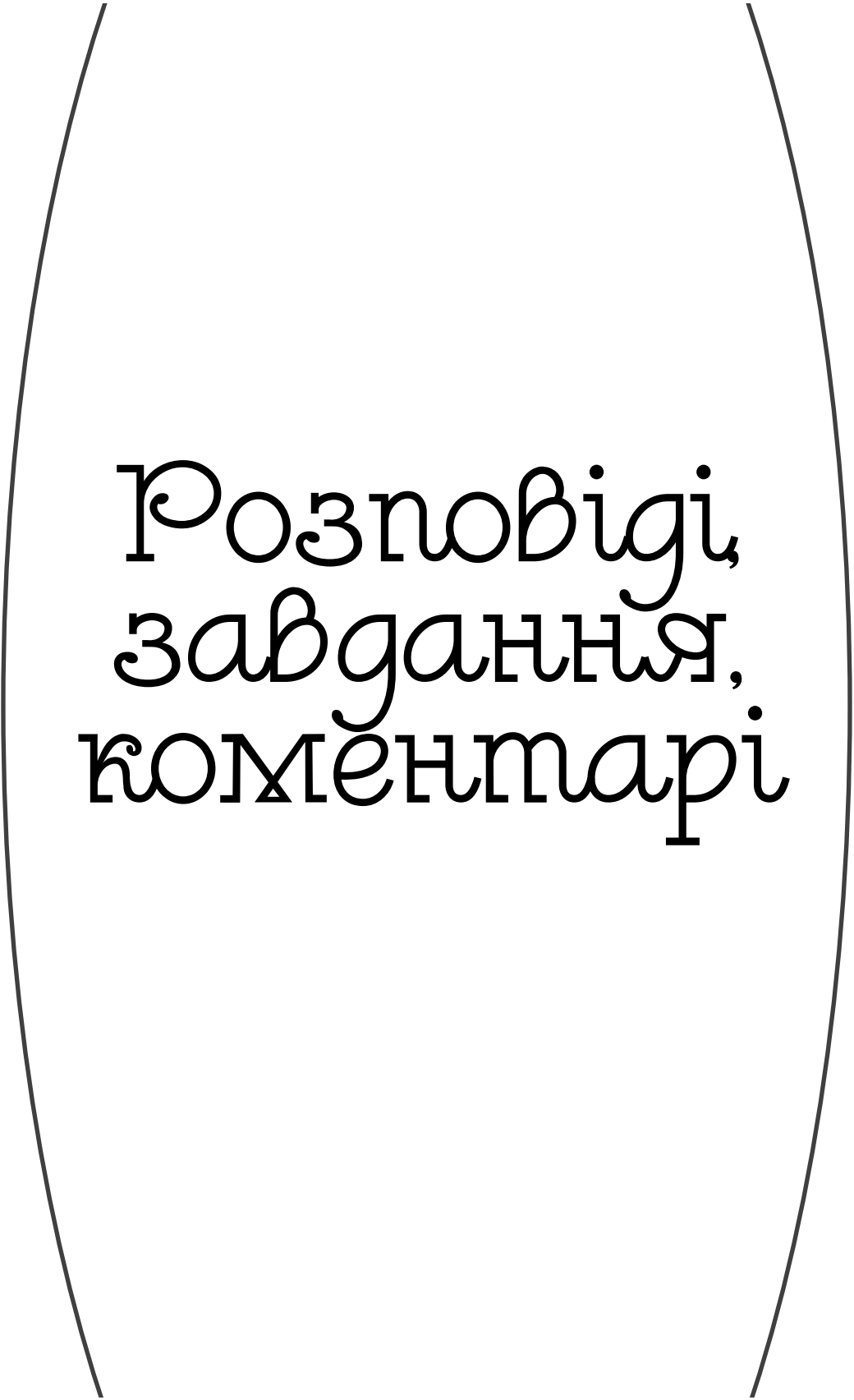
315. Не дай мені, Владико, такого серця, якому осоружне упокорення і батьківське напоумлення; віддали від мене гордовиті помисли; бо Ти, Господи, *погрозив гордим* (Пс. 119, 21).

319. І Богові, і людям ненависна гординя; а хто любить смирення, того підносить Господь.

¹⁰ Ч. 1, 2, 3.

326. Де б ти не був, що б не робив, нехай з тобою перебуває смиренномудрість. Як тіло потребує одяжі незалежно від того, тепло чи холодно надворі, так і душа завжди мусить бути вбраною у смиренномудрість. Краще бути голим і босим, аніж без смиренномудрості; бо хто її любить, того Господь зодягає.¹¹

¹¹ Джерело: http://www.truechristianity.info/ua/books/st_yefrem_05.php.

Розповіді,
завдання,
коментарі

Біблійні розповіді з роздумами про гріхи та чесноти

Мати, щоб не ховати

«І немов той чоловік, що, пускаючись у дорогу, прикликав своїх слуг і передав їм своє майно. Одному він дав п'ять талантів, другому – два, а третьому один, кожному за його здібністю, і від'їхав. Той, що взяв п'ять талантів, негайно пішов і орудував ними, і придбав других п'ять талантів. Так само і той, що взяв два, також: придбав два других. А той, що взяв лише один, пішов, викопав у землі яму та й сховав гроші пана свого.

По довгім часі приходять пан слуг тих і зводить з ними обрахунок. Приступив той, що узяв був п'ять талантів, і приніс других п'ять талантів: Мій пане, – каже, – ти мені дав п'ять талантів, – ось я придбав других п'ять талантів. Сказав до нього його пан: Гарзд, слуго добрий і вірний. У малому ти був вірний, поставлю тебе над великим. Увійди в радість пана твого.

Приступив і той, що взяв був два таланти та й каже: Пане; два таланти передав ти мені. Ось других два я придбав. Сказав до нього пан його: Гарзд, слуго добрий і вірний! У малому був ти вірний, поставлю тебе над великим. Увійди в радість твого пана.

Приступив і той, що взяв був лише один талант, і каже: Пане, знав я тебе, що ти жорстокий чоловік: пожинаєш, де не сів, і визбируєш, де ти не розсипав. Тому, зо страху, я пішов і закопав талант твій у землю. Ось він – маєш твоє. Озвався його пан і каже до нього: Лукавий слуго й лінивий! Ти знав, що я пожинаю, де не сів, і визбирую, де я не розсипав. Тож треба було тобі віддати мої гроші торговцям, і я, повернувшись, забрав би своє з відсотками. Візьміть, отже, талант від нього й дайте тому, хто має їх десять. Бо кожному, хто має, додасться, і він матиме над міру; а в того, хто не має, заберуть і те, що має. А нікчемного слугу того викиньте в темряву кромішню. Там буде плач і скрегіт зубів» (Мт. 25, 14-30).

◆ Півроку тому дирекція школи оголосила конкурс для учнів шостих–восьмих класів на кращий проект патріотичного кутка з нагоди ювілею 25-ліття незалежності України. Всі одинадцять класів з ентузіазмом взялися за втілення своїх ідей на папері. Адже нагородою для переможців мала стати спільна поїздка класом на зимовий гірськолижний відпочинок! І ось неочікувана перемога дісталась 8-В. Радоцям школярів не було меж! Проте тепер однокласників чекала клопітка робота: вони мали виготовити те, що спроектували на папері. Кожен учень повинен вибрати ту частину праці, яка відповідає його здібностям та можливостям. І тут виявили прикрий факт, що лише Марко, Тетяна, Оля та Надія ...талановиті. А точніше, лише ці учні захотіли розкрити свій талант. Решта чотирнадцять переконували, що ніхто з них не вміє робити того, що потрібне для виконання та завершення спільної справи. Проте навряд чи в цьому була причина. Мабуть, усе-таки лінивість та нудьга взяли гору над бажанням попрацювати. І якби не старання чотирьох учнів, то весь 8-В замість перемоги та похвал отримав би щось цілком протилежне.

На щастя, у притчі про таланти лише один слуга ніяк не використав грошей, що їх залишив пан для трьох своїх працівників. Двоє інших слуг, «закотивши рукави», негайно взялися до роботи – і примножили таланти, якими в ті часи називали важкі золоті або срібні злитки. Вони так добре використали все, що їм довірили, що невдовзі могли похвалитися подвоєнням тієї суми, яку отримали. Натомість останній слуга був надто обережний зі скарбом, що йому залишив пан. Він боявся зізнатися своїм друзям про великий подарунок від щедрого добродія і використати його для спільного добра. Зайва обережність і страх ризикувати згодом перейшли у бездіяльність та безрадне ставлення до грошей: слуга закопав їх уночі, щоб ніхто не бачив і не відшукав, щоби нічого з ними не робити. Бідолаха думав, що, віддавши все цілим і непорушеним, втішить цим «жорстокого» пана. Однак, на своє превелике здивування, позбувся не лише коштів, а й доброго ставлення господаря, який назвав його лукавим та лінивим. Втратив він і свободу, адже за таке ставлення до свого таланту його кинули до в'язниці.

Наляканий слуга зовсім не знав власника, на якого він усе життя працював. Адже, назвавши пана жорстоким, він так і не зрозумів, що господар з любові віддав йому значну суму грошей.

Для нас сьогодні талант – це не гроші чи великі злитки дорогоцінного металу. Це особисте завдання, яке Бог довірив кожному. Ми самі відповідаємо за його добросовісне виконання. Приховувати від інших свої таланти – означає закопувати їх у землю. Це ніби мати вдома дуже вартісну і рідкісну кулінарну книгу, але боятися її розгортати, щоби не знищити. І навіть знаючи, що всередині на тебе чекає безліч рецептів смачних і корисних страв, далі щодня їсти лише сухий хліб. Або купити дороге і модне взуття, але жодного разу не взутися, боячись, що пил і каміння знищить його гарний вигляд.

Більшість учнів 8-В повелися подібно. Вони не захотіли розкривати свій талант, а чекали, що хтось зробить все замість них. Та чи заслужили такі учні на зимову поїздку в гори разом із тими, котрі справді попрацювали?¹²

Бути першим

«Яків же та Йоан, сини Заведєя, підходять до нього та й кажуть йому: Учителю, хочемо, щоб Ти нам зробив те, чого попросимо. Він же їм відповів: Що хочете, щоб я зробив вам? Зволь нам, – ті йому кажуть, – щоб ми сиділи: один праворуч, другий ліворуч від Тебе у Твоїй славі» (Мр. 10, 35-37).

Їхню заповітну мрію Він міг здійснити відразу. Але ці двоє апостолів довго не наважувалися просити про щось свого вчителя. І ось коли Ісус з учнями простували до Єрусалиму, Яків та Іван нарешті заважилися. Христос був стривожений, бо знав, що саме тепер у столиці Його зловлять, засудять та вб'ють, розіп'явши на хресті. Ісус Христос уже давно готувався до цієї події, щоб через свої страждання й смерть спасти цілий світ. Однак із Його учнями все було навпаки. Апостоли чомусь уперто сподівалися, що в Єрусалимі вони на чолі з Учителем влаштують політичний переворот і проголосять Ісуса новим головою держави.

Перед входом до брам міста Вчитель зрозумів, що тепер настав час відверто сказати своїм вірним друзям про те, що невдовзі їм буде дуже важко. Адже Його смерть змусить їх почуватися самотніми та покинутими, людьми, які тремтять від страху перед переслідуваннями. Проте це випробування триватиме зовсім недовго. За кілька днів вони знову зустрінуться з Воскреслим Спасителем.

¹² Джерело: «Сто талантів», № 10 (65), грудень 2011.

Саме тоді, коли зажурений Ісус готувався вимовити ці пророчі слова, брати Яків та Іван наважились озвучити своє дивне прохання. Воно було приблизно таким: «Учителю, зроби нас своїми найголовнішими радниками, аби ми мали найбільшу владу в Твоєму царстві після того, як Ти посядеш царський трон». Ісусові стало прикро через те, що найближчі учні зовсім Його не розуміли. Адже Він цілих три роки навчав своїх послідовників, що Його царювання почнеться тоді, коли Він помре на хресті. А ще Господь навчав, що в Його Царстві найвище стоятиме той, хто чинитиме якнайбільше добра, служитиме ближнім і допомагатиме всім потребуючим. І навпаки: хто захоче панувати та мати владу над іншими, посяде останнє місце.

...Мирон із дитинства мріяв стати не будь-ким, а... президентом України. Тому коли дорослі зверталися до хлопця зі запитанням про його майбутню професію, він гордо відповідав: «Готуюся стати найкращим президентом у світі!» Для цього Мирон ще у дитсадочку ретельно готувався до школи. Хоча до першого дзвоника було ще дуже далеко, однак майбутній першокласник уже впевнено вмів читати і рахувати до ста.

Та ось Мирон досяг підліткового віку. За цей час він багато чого навчився і почав серйозно замислюватися про здійснення своєї дитячої мрії. Щоправда, тепер ця мрія про президентство виглядала для нього досить примарною та смішною. Він навіть не любив згадувати про своє чудернацьке бажання. Проте Мирон не раз роздумував, чому йому так мріялося стати президентом. Чи, бува, не тому, що він хотів бути в центрі уваги, першим, лідером? І справді, хлопець пристрасно бажав, щоб йому аплодували та низько кланялись.

Та з роками Миронове бажання здобути популярність і владу щодня маліло. Адже йому не подобалося, як його давній друг Роман вивищується над іншими через те, що найкраще з усіх у школі грає у футбол. Також не втішав приклад однокласниці та відмінниці Ганнусі, яку вперше за останніх чотири роки клас не вибрав старостою і вона через це образилася на всіх. Виглядало, що вона не уявляла собі життя без влади.

Правду кажуть, що ненаситне бажання влади означає, що людина «хворіє» на марнославство і ставиться до інших так, неначе вони зобов'язані їй служити та виконувати будь-які бажання. Тому тоді, коли апостоли Іван та Яків звернулися зі своїм проханням до Ісуса, вони немов визнали, що у їхніх серцях є спрага панування над інши-

ми. Натомість Ісус одразу дав їм зрозуміти, що Його послідовникам не личить сперечатися, хто кращий, та вивищуватися.

Насправді цей урок призначений не лише Якову та Івану. Господь хотів, аби Його учні в усі часи наслідували той приклад любові до інших, який Він показав їм. Адже Ісус «не вважав за здобич свою рівність з Богом, а применшив себе самого, прийнявши вигляд слуги» (Флп. 2, 6).¹³

Правда про себе

«Для деяких, що були певні про себе, мовляв, вони справедливі й ні за що мали інших, Він сказав цю притчу: “Два чоловіки зайшли в храм помолитись: один був фарисей, а другий – митар. Фарисей, ставши, молився так у собі: Боже, дякую Тобі, що я не такий, як інші люди – грабіжники, неправедні, перелюбці, або як оцей митар. Пощу двічі на тиждень, з усіх моїх прибутків даю десятину. А митар, ставши здалека, не смів і очей звести до неба, тільки бив себе в груди, кажучи: Боже, змилуйся надо мною грішним! Кажу вам: Цей повернувся виправданий до свого дому, а не той; бо кожний, хто виноситься, буде принижений, а хто принижується, – вивищений”» (Лк. 18, 9-14).

«Пихи повні міхи...» – таке українське прислів'я чудово личило би до поведінки одного учня, який навчався в 6-Б. цей хлопець страшенно любив хизуватися перед учителями та учнями. Тому й прозвали його в класі «Марко-Хвалько». Достатньо було вчителеві запитати учнів: «Чи знаєте ви?..» або «Чи вмієте ви?..», як Марко одразу «вистрибував» зі стільця та демонстративно всіх переконував у тому, що він серед учнів – найкращий: усюди був, усе бачив і все на світі знає. Підліток хотів виглядати «найкрутішим», щоб здобути авторитет серед ровесників; натомість виходило все навпаки – друзі чомусь почали його сторонитися, а інші хлопці таку поведінку просто висміювали. Нав'язлива хвалькуватість підлітка відштовхувала та дратувала. З часом хлопець не просто бажав «блиснути» знанням у колі знайомих, а почав свою пихатість переплітати з брехнею та підлабузництвом. Марко так звик до цього, що вже й сам не розрізняв, де він говорить правду, а де обманює. Одно-

¹³ Джерело: «Сто талантів», № 6 (61), літо 2011.

го разу, згідно зі своєю розповіддю, Марко був одночасно в двох місцях: допоміг батькові відремонтувати автомобіль у майстерні та їздив із дядьком на риболовлю, де самотужки зловив рибу довжиною понад метр...

Фарисей з Ісусової притчі теж був хвальком. Цей «побожний» чоловік, зайшовши до храму, неначе забув, що означає молитися. Замість того, щоб покірно схилити голову перед Творцем, фарисей, мов на ринку, почав викладати свій «товар»: гордість, пиху, зневагу... Адже цей чоловік уявляв себе найкращим з усіх: він і двічі на тиждень суворо постив, з усіх прибутків давав десяту частину на храм, жив по-божно й виконував усі приписи закону. Можливо, він демонстративно навіть допомагав убогим. «Якщо мене порівняти з грабіжниками та лиходіями або ж із цим митарем, що також зайшов до храму, – думав фарисей, – то я майже святий». Але цей чоловік не любив людей і не відомо, чи любив Бога. Проте точно любив себе. Йому здавалося, що за його «досягнення» навіть Бог має йому аплодувати!

Митар збирав податки й часто поводився з людьми жорстоко, адже того, хто не міг сплатити мита, кидали до в'язниці. Однак у глибині серця він розумів, що чинить недобре, тому його молитва була зовсім іншою. Йому не було чим хвалитися перед Господом. Чоловік усвідомлював свою грізність і слабкість, тим самим визнаючи святість і силу Бога, який один міг би допомогти йому змінитися на краще. Він почувався нікчемою та лиходієм, таким, хто заслуговує лише на осуд та критику. Адже його руки ніколи не давали милостині, тіло не знало труднощів посту, однак серце митаря було повне покаяння.

Бога не вражають наші досягнення. Його вражає наше смирення і любов. Тому, розповідаючи цю притчу, Христос каже, що «виправданий до свого дому» повернувся митар, а не фарисей.

Бо так, як і люди, Бог любить щирість і правду, якою сумною вона не була би. Марко-Хвалько та загорділий фарисей наївно думали, що коли будуть найкращими зі всіх людей, то здобудуть визнання. Щоправда, сучасний юнак Марко прагнув привертати увагу, змішуючи правду з брехнею, і цим намагався здобути авторитет у колі своїх однокласників. А у фарисеевих «тімнах самопрослави», на його думку, не було брехні. Він вважав, що говорить Богові щирю правду про себе, адже цей чоловік справді суворо дотримувався закону. Однак чи це та правда, якої чекав від нього Бог та люди? Він обманював себе, вважаючи, що чинить все необхідне для святості, адже добрі вчинки без любові в серці не варті похвали...

Бог дивиться на «вміст» нашого серця – чи наповнили ми його безкорисливою любов'ю, чи робимо добрі вчинки, аби «потішити» свій егоїзм і пиху? Чи наше серце глухе на докори сумління, чи воно рясніє краплинками доброти й щирого жалю за свої погані вчинки? Зазирни до свого серця, не бійся сказати Богові правду...¹⁴

Уміти нахилитися

«Обмивши їм ноги, вбрався знову в одіж, сів до столу та й каже до них: “Чи знаєте, що я зробив вам? Ви звете мене: Учитель, Господь, і правильно мовите, бо я є. Тож коли вмив вам ноги я – Господь і Учитель, – то й ви повинні обмивати ноги один одному”» (Йо. 13, 12-14)

Дороги Палестини не були вистелені бруківкою. Країна, де проживав Ісус Христос дві тисячі років тому, була бідною. Тому шляхи, по яких пересувалися люди, нічим не відрізнялися від знайомих нам польових доріг, вкритих піском, пилом або й болотом. До того ж, багато земляків Ісуса зовсім не мали взуття. А якщо хтось і міг ним похвалитися, то це взуття радше нагадувало звичайні підосви, що трималися стіп за допомогою двох вузьких ремінців. Саме такі сандалі оберігали ноги від ран та забоїв. Однак вони зовсім не захищали ноги своїх власників від бруду. Тому й не дивно, що на порозі майже кожного дому гостей ласкаво вітав господар, найперше пропонуючи їм скористатися з наповненої водою посудини, глечиком і чистим рушником. Така поведінка була виявом надзвичайної гостинності й пошани до гостя. Якщо власник дому був заможнішим, то хутко кликав рабів, які без зайвих слів розуміли своє завдання – ретельно помити ноги прибульцям.

Цього вечора під час Тайної вечері Ісус був зажурений. Не тільки через те, що наближалася година Його страждання й смерті на хресті. Він сумував теж з приводу того, як поводитися апостоли. Євангеліє каже, що тоді, як Спаситель мав сказати останні слова своїм учням, «знялась між ними й суперечка, хто з них має вважатися за більшого» (Лк. 22, 24). Ця суперечка свідчила про те, що найближчі учні Ісуса так і не почули, не прийняли до своїх сердець правди, на якій неодноразово наголошував Христос: найбільшим є лише той, хто вміє низько нахилитися. Тоді Ісус, аби ще раз на власному прикладі підтвердити своє вчення, бере посудину і рушник, стає на коліна та починає вмивати

¹⁴ Джерело: «Сто талантів», № 6 (70), травень 2012.

ноги апостолам. А опісля запитує онімліх від здивування чоловіків: «Чи знаєте, що я зробив вам?»

Вчитель праці у цій звичайній сільській школі був надзвичайно доброю і чуйною людиною. Можливо, саме через своє лагідне ставлення до учнів йому зовсім не вдавалося змусити їх до будь-якої роботи. А тут ще й директор, користуючись нездатністю свого підлеглого сказати «ні», перед Великодніми святами доручив йому організувати велике прибирання шкільної території. Вчитель трохи подумав і цього разу вирішив діяти так: він порівну розподілив роботу серед учнів, однак найбруднішу і найважчу частину праці залишив собі. Під час прибирання хтось із учнів раптом вигукнув: «От і роботоньки набрав собі Валентин Олексійович!» На що вчитель, витираючи піт із чола, відповів: «Служіння іншим зовсім не принижує людину, а навпаки – вивищує її. Це шлях до справжнього успіху». Ці слова стали для нього пророчими. Адже з ініціативи учнів пана Валентина нагородили почесним званням «Найкращий учитель року». Однак найголовнішим своїм здобутком він вважав те, що завоював перше місце у серцях багатьох школярів.

Неправильно думає той, хто каже, що авторитет можна завоювати силою. Той, хто хоче навчити чогось інших, повинен здобувати його лише власним прикладом доброти і покори. Мабуть, тому найбільш безуспішним є такий вчитель, батько чи мати, які ніколи не підтвердили на власному прикладі того, чого навчають словом, чого вимагають від своїх дітей, учнів, підлеглих. Усім «нижчим за рангом» така поведінка не лише не подобається, а й дратує та відштовхує.

Ісус Христос був Сином Божим, а терпляче ставився до хиб і помилок своїх учнів. Був усезнаючим, але на Тайній вечері з покорою помив ноги апостолові Юді Іскаріоту, який вже цієї ночі зрадить Його. Був господарем всесвіту, а не цурався виконувати працю слуг та невільників.

Так Ісус на власному прикладі показав своїм учням, та й кожному з нас, що служіння є одним із проявів любові. Тому не варто боятися «нахилитися до ніг» якоїсь людини: надати допомогу тому, хто її потребує, зробити якусь послугу людині, яка не може віддячитися, підтримати відкиненого, потішити засмученого. Служити – це означає жертвувати свій час, здібності й уміння. Служити також означає з любов'ю торкнутися серця іншої людини та наповнити її життя світлом і радістю.¹⁵

¹⁵ Джерело: «Сто талантів», № 4 (59), квітень 2011.

Цар Давид скаче і танцює

Чи ти любиш радіти? Так, щоб з радості скакати, танцювати і весело гукати на повний голос? Коли таке з тобою востаннє траплялося? Може тоді, коли несподівано відмінили контрольну з алгебри або тоді, коли батьки нарешті купили тобі те, про що ти довго мріяв? А чи ти радієш так відчайдушно, коли у глибині свого серця відчуваєш, що Господь тебе любить? Ні, скажеш, такого не може бути. Перед Богом треба поводитися стримано і поважно. Безперечно, буває, що треба, але трапляється і так, як це було у випадку з біблійним Давидом...

Міхалі, жінка Давида, спостерігала за цією подією з вікон царських палат. Найкращі мужі Ізраїлю вносили у Єрусалим ковчег Господній – той, у якому переховували кам'яні таблиці з Божими Заповідями. Процесія наблизилася до брами міста. Чути було веселі вигуки й звуки труб. Де цар Давид? Міхалі вдивлялася в різнобарвний натовп і нарешті побачила... Вона не могла повірити своїм очам. Її чоловік, цар над Ізраїлем, зняв свій пишний одяг і, оперезаний простесеньким лляним ефодом, скакав і танцював перед ковчегом. Світив тілом, неначе якийсь гульвіса чи божевільний. Міхалі «зневажила його в своїм серці» (2 Сам. 6, 16).

Вона не могла сприймати такого царя, але бідний ізраїльський народ славив Давида. Очі простих людей побачили, мабуть, те, чого не могла побачити ця пишна жінка. Побачили людину, чоловіка, який усім серцем, усією душею і всією силою любив Господа (див. Втор. 6, 5). Ця любов «розпирала» його, породжувала неймовірну радість і відчуття щастя. Давид і душею, і тілом славив Творця. Він танцював перед Господом, віддавав Йому хвалу. Прославляв Бога за все, що сталося з ним, простим пастухом, якого Господь покликав бути царем. Давид мав за що дякувати і не соромився робити це таким емоційним видовищним способом.

А з чим тобі асоціюється танець? Можливо, тільки зі суботньою дискотекою, де нема місця на прославу Господа, а навпаки – дуже часто відбувається те, на що, мабуть, Богові сумно дивитися... Ти задумався колись про те що можеш своїм тілом прославляти твого Творця? Можеш танцювати навіть тоді, коли поруч нема нікого, коли ніхто тебе не бачить – тільки ВІН. Співай Йому пісні і псалми, радій, бо Господь тобі дав безцінний дар – життя. Нехай твій голос прославляє, а твої ноги і руки танцюють для Нього...

Про танець Давида прочитаєш у главі 6 Другої книги Самуїла.¹⁶

¹⁶ Джерело: «Сто талантів», № 5, травень 2007, С. 8.

Заздрісна сестра

Ти, напевне, знаєш, що стосунки між братами та сестрами не з простих. Навіть у найдружнішій сім'ї можуть траплятися прикрі ситуації, особливо тоді, коли першу скрипку починає грати заздрість. Несподівано потрапляєш у полон думок на кшталт: «Він знову кращий, його більше люблять», «Як так – я завжди залишаюся в тіні, всі бачать тільки її!», аж до зовсім банальних: «Чому нові штани купили йому, а не мені?». Справді, заздрість може відібрати всю радість життя. Так сталося з Марією, старшою сестрою Мойсея.

Мабуть, ти знаєш одну з найпопулярніших біблійних історій, що описана на початку другої глави Книги Виходу. Єгиптяни наказують вбивати новонароджених ізраїльських хлопчиків. Дочка фараона знаходить на річці кошик, а в ньому – немовля. Це частина плану синового спасіння, який придумала мати хлопця. За ходом подій спостерігає Марія, її молодший братик вже не повернеться на виховання у свою сім'ю. У майбутньому він стане великим Мойсеєм. Його сестра – пророчицею. Їхній середній брат Арон – найближчим помічником Мойсея і першим священиком. Усі троє непересічні, вибрані Господом. Марія раділа переходу через Червоне море і прославляла Бога за чудесне визволення з неволі (див. Вих. 15, 20-21). Вона вірно йшла з Мойсеєм Божими стежками. Бачила багато чого, пережила немало. І раптом її серце, а також серце Арона заповонила заздрість: «Чи тільки ж до Мойсея промовляв Господь? Хіба й до нас не говорив він?» (Чис. 12, 2).

Звісно, Господь говорив і до них, напевно, не раз. Але спокуса приходить до кожного. Прийшла і до пророчиці Марії, і до священика Арона. Прийшла до сестри, яка з дитинства піклувалася про того, кому тепер заздрить. Вони – сестра і брат – почали гупо заздрити особливому становищу Мойсея. Начебто забули, що це сам Господь його вибрав. А Мойсей «був собі вельми тихий чоловік, понад усіх людей на світі» (Чис. 12, 3). Чи ж не безглуздо заздрити людині, яка ніколи не вивищувалася? Але такою завжди буває заздрість – безпідставною, невиправданою, нелогічною...

Господь посилає Марії проказу – видимий знак її гріха. Бо заздрість, як і будь-який інший гріх, нарешті вдаряє в того, хто грішить. Але поруч є Мойсей, молодший брат, який, не дивлячись ні на що, любить сестру. Молиться, просить відвернути покарання – й

Бог вислуховує свого приятеля. По семи днях проказа минає, і Марія може повернутися до повноцінного життя. Чи зрозуміла вона цей урок? Біблія про це не пише. Але важливо, щоб ти навчився чогось із цієї історії.

Господь обдаровує кожну людину талантами – меншими та більшими, такими, що бачать їх усі, і такими, які проявляються тільки в глибині серця... Важливо розвивати те, що даровано саме тобі і вчитися щиро радіти з талантів інших людей. Заздрість не додасть тобі жодного таланту. Не відбере його в того, кому заздриш. Натомість заразить твоє серце проказою, якої, напевно, не буде видно, як це було у Марії, але заздрість неодмінно заважатиме тобі жити повноцінно, радіти і любити...

Про заздрість Марії можеш прочитати у главі 12 Книги Чисел.¹⁷

Небесний дрес-код

«Отож каже до нього жінка самарянка: «Юдей єси, а просиш напитися в мене, жінки самарянки?» Не мають бо зносин юдеї з самарянами. Ісус у відповідь сказав до неї: «Була б ти відала про дар Божий, і хто Той, що каже тобі: Дай мені напитися, то попросила б сама в Нього, а Він дав би тобі води живої» (Йо. 4, 9–10).

Чи знаєш ти, що таке дрес-код? Це кодекс одягу, тобто правила етикету, які визначають, як слід виглядати, скажімо, на прийомі у посольстві чи на діловій вечері з партнерами.

А тепер уяви, що тебе запросили на... вечірній прийом у президента. «Оце так зустріч!» – скажеш ти і стрімголов помчиш купувати обов'язковий фрак, білу краватку-метелика, білу жилетку, кишеньковий годинник та лаковані мешти. Якщо ж ти належиш до представниць прекрасної статі, тобі знадобиться вечірня сукня до п'ят, рукавички, мешти на підборах та крихітна вечірня сумочка...

А як готуватися до зустрічі з Господом? Чи існує небесний дрес-код, що зобов'язував би тебе мати особливий вигляд чи бездоганний внутрішній стан, коли ти зустрінеш Христа? Відповідь на це запитання добре знає жінка-самарянка, яка несподівано «зіткнулася» зі Спасителем світу біля ...звичайної криниці.

¹⁷ Джерело: «Сто талантів», № 8, жовтень 2006, С. 8.

Вона йшла, несучи на плечі великого порожнього глечика, а її легкі кроки здіймали ледь помітну куряву порожнього пилу. Подібно до цієї сірої куряви, стелилася за нею лиха слава. Річ у тім, що їй катастрофічно не таланило в особистому житті. Вже п'ять разів вона намагалася створити сім'ю, але щось завжди заважало її щастю. Можливо, ця, вже шоста спроба, виявиться вдалою...

Біля криниці на неї чекала несподіванка: якийсь втомлений перехожий сів собі тут перепочити. Жінка швидко ковзнула поглядом по чоловікові і відразу впізнала у ньому юдея. Вона була самарянкою. Самаряни також вірили в Бога, очікували спасіння, але, на відміну від юдеїв, поклонялися Богові не в Єрусалимі, а на горі Гаризим.

Раптом незнайомиць звернувся до жінки і попросив напиться. Здавалося, що він чекав біля криниці саме на неї.

Знав про неї все: про її непросту долю, негаразди в особистому житті, щоденні клопоти і турботи. Цим незнайомцем був Ісус Христос.

Самарянка навіть не могла сподіватися, що біля криниці, до якої вона ходила щодня, на неї чекає Господь. Вона не готувалася до цієї зустрічі – спускалася з глечиком по воду, накинувши вбоге вбрання, огорнута думками про свої звичайні жіночі клопоти.

Христос не чекав особливої нагоди, щоби запропонувати жінці-самарянці живої води, говорити з нею про істину, про правдиве поклоніння Богові. І не чекав, доки вона вирішить свої проблеми, щоб відкрити їй велику таємницю, що Він є Спасителем світу.

Ісус не зупинив самарянку, коли вона побігла до міста, щоб сповістити всім про Христа. Того дня Його посланцем і свідком була вона – проста безталанна жінка, життя якої змінила ця зустріч біля криниці.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли у вирі повсякденних справ ти не очікуєш зустріти Господа.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли здаватиметься, що ти не достатньо добрий, чистий, бездоганний, щоби Господь заговорив до тебе.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли сумніваєшся, що ти можеш свідчити про Господа іншим, і що твоє свідчення почують.

➤ Згадай про жінку-самарянку, коли думаєш, що тобі необхідний особливий дрес-код, аби наблизитися до Бога.

Про самарянку йдеться у Євангелії від Йоана, глава 4.¹⁸

¹⁸ Джерело: «Сто талантів», № 8, жовтень 2006, С. 9.

БІБЛІЙНИЙ КВЕСТ

Завдання. Подумай і дай відповідь: До якого головного гріха або чесноти належить ця біблійна розповідь? Чому?

Нерозумний багач

І Він розповів їм цю притчу: В одного багача земля вродила гарно. І почав він міркувати, кажучи сам до себе: Що мені робити? Не маю де звезти врожай мій! І каже: Ось що я зроблю: розберу мої стодоли, більші побудую і зберу туди все збіжжя і ввесь мій достаток та й скажу душі своїй: Душе моя! Маєш добра багато в запасі на багато років! Спочивай собі, їж, пий і веселися! А Бог сказав до нього: Безумний! Цієї ж ночі душу твою заберуть у тебе, а те, що ти зібрав, кому воно буде? Отак воно з тим, хто збирає для себе, замість щоб багатіти в Бога.

(Лк. 12, 16–21)

Відповідь _____

Сусанна

Був чоловік, що жив у Вавилоні, на ім'я Йоаким. Він узяв собі жінку, на ймення Сусанна, дочку Хілкії; була ж вона вельми вродлива й богобоязна, бо батьки її були справедливі й виховали свою дочку за законом Мойсеєвим. Був же Йоаким дуже багатий і мав сад біля свого дому. Юдеї приходили до нього, бо він був найвидатнішим з усіх.

Того року були призначені суддями двоє старих з народу, про яких Господь сказав: «Несправедливість вийшла з Вавилону, від старих суддів, які вважали себе провідниками народу». Вони приходили часто до дому Йоакима, і всі ті, що мали судові справи, вдавались до них. Опівдні, як народ розходився, Сусанна входила в сад свого чоловіка й прогулювалася собі по ньому. Двоє старих побачили, як вона щодня входила й прогулювалася, і запалали вони пристрастю до неї. Розум у них пішов обертом,

а очі завернулись так, що судді не бачили більш неба й забули про справедливі присуди. Обидва вони запалали любов'ю до неї, але не говорили один одному про муку свою, бо стидалися признатись у своїм бажанні мати її. Щодня вони пильно стежили за нею, щоб побачити її.

Раз якось і каже один одному: «Ходімо додому, час обідати». І вийшли й розійшлися, але, повернувшись, знову прийшли на те саме місце. Спитали один одного про причину й признались у своїй пристрасті, а тоді разом умовились про час, коли б їм застати Сусанну саму.

Як же вони очікували слухного дня, сталось, що вона, як то звичайно робила й раніше, ввійшла лише з двома дівчатками й хотіла скупатися в саду, бо було гаряче. А не було там нікого, крім двох старих, що, сховавшись, наглядали за нею. Вона сказала дівчаткам: «Принесіть мені олії й пахоців, та замкніть ворота до саду, щоб я могла скупатись». Ті зробили, як вона звеліла: замкнули ворота до саду й вийшли бічними дверима, щоб принести, що їм було наказано; про старих же, що сховались, вони не знали.

Як же дівчатка вийшли, обидва старі встали, підбігли до неї і сказали: «Ворота до саду замкнені, ніхто нас не бачить; ми палаємо пристрастю до тебе, тож пристань на наше бажання й стань нашою, – а як ні, ми посвідчимо на тебе, що з тобою був хлопець, і тому, мовляв, ти й вислала геть від себе дівчаток». Зідхнула Сусанна й мовила: «Скрутно мені звідусіль: бо як зроблю це – смерть мені, а як не зроблю – не втекти мені з рук ваших; але волію, не зробивши цього, потрапити у ваші руки, ніж согрішити перед Богом».

І скрикнула Сусанна сильним голосом, але обидва старі й собі закричали наперекір їй. Один побіг, щоб відчинити ворота до саду. Як же почули ті, що були в домі, крик, кинулися через бічні двері побачити, що сталось. І як старі розповіли по-своєму про справу, слуги засоромились вельми, бо про Сусанну ніколи чогось такого не говорилось.

Наступного дня, коли народ зібравсь у її чоловіка Йоакима, прийшли й обидва старі, сповнені злочинного наміру проти Сусанни – видати її на смерть, то й сказали перед народом: «Пошліть за Сусанною, дочкою Хілкії, жінкою Йоакима». Ті послали. І прийшла вона сама, її батьки, її діти й усі її родичі. Сусанна ж була вельми вродлива й гарна з лиця. І оті беззаконні звеліли зняти намітку з неї, бо вона була покрита, – щоб насититись її красою. Домашні її й усі, що її бачили, плакали. А обидва старі встали

серед народу й поклали свої руки їй на голову. Вона ж, плачучи, глянула догори на небо, бо її серце звірилось на Господа.

Старі промовили: «Тоді, як ми самі ходили собі по саду, ввійшла ота з двома дівчатками й зачинивши ворота до саду, відпустила дівчаток. Аж тут прийшов до неї хлопець, що був сховався, та й злігся з нею. Ми ж, сидівши в закутку в садку, як побачили злочин, побігли до них, то й побачили, що вони були разом, та не могли його схопити, бо він був дужчий від нас, отож, відчинивши ворота, вискочив; цю ж ми схопили й спитали, хто такий той хлопець. Та вона не схотіла нам сказати. Це ми свідчимо». Зібрані повірили їм – як старшим у народі і як суддям – і засудили її на смерть.

Тоді Сусанна скрикнула сильним голосом і сказала: «О вічний Боже, знавче скритих речей, який відаєш усе раніш, ніж воно стане! Ти знаєш, що на мене зроблено ложне свідоцтво, і ось я мушу вмерти, хоч я й не вчинила нічого з того, що оці мені злісно закидають». І почув Господь її голос, і як ведено її на смерть, Бог збудив святий дух молодого хлопця на ім'я Даниїл, і цей скричав сильним голосом: «Я невинний у крові цієї!» Тоді увесь народ обернувся до нього й сказав: «Що то за слово, що ти промовив?» Він же, ставши посеред них, заговорив: «То ви такі дурні, сини Ізраїля? Не розсудивши й не розібравши ясно справи, засудили ви дочку Ізраїля! Поверніться назад до суду, бо оці зробили на неї неправдиве свідоцтво».

Увесь народ повернувся чимдуж, і старі сказали до нього: «Сідай отут посеред нас і повідай нам, бо Бог дав тобі право старости». Даниїл до них і каже: «Розлучіть їх одного від одного далеко, я їх розсліджу». Як же вони були розлучені один від одного, він покликав одного з них і мовив до нього: «О застарілий у злі! Ось упали гріхи, що ти був накоїв, судивши суди несправедливі, засуджувавши невинних і відпускавши винних, тоді як Господь наказав: Невинного й справедливого не смієш убивати. Отож, якщо ти бачив оцю, скажи, під яким деревом ти їх обох бачив укупі?» Той відповів: «Під ялиною». А Даниїл сказав: «Добре збрехав, на свою ж голову, бо ангел Божий уже взяв від Бога наказ розтяти тебе надвоє».

Відпустив він цього й звелів привести другого та й сказав до нього: «З сімени Ханаана, а не Юди! Краса звела тебе, і пристрасть перевернула твоє серце! Так ви чинили з дочками Ізраїля, й ті, налякані, вам піддавались, але дочка Юди не знесла вашого беззаконня. Скажи мені, отже, під яким деревом ти захопив їх разом». Той відповів: «Під дубом». Даниїл промовив до нього:

«Добре збрехав і ти на твою голову, бо ангел Божий з мечем у руці вже чекає, щоб розпанахати тебе надвоє, аби вигубити вас». І скричали усі збори сильним голосом й благословили Бога, що спасає тих, які надіються на Нього. А далі встали на обох старих, бо Даниїл власними ж їхніми губами довів, що вони дали ложне свідощтво, і з ними зроблено так, як вони заслугували за свій злий намір супроти ближнього, – вчинено з ними за законом Мойсея й убито їх, і того дня була врятована кров невинна.

Хілкія ж і його жінка хвалили Бога за свою дочку Сусанну разом з Йоакимом, її чоловіком, і з усіма родичами, бо у ній не знайшлося нічого ганебного. А Даниїл від того дня й надалі став великим перед народом.

(Дан. 13, 1-64)

Відповідь _____

Ананія і Сафіра

Один чоловік, на ім'я Ананія, зі своєю жінкою Сафірою продав маєток і сховав дещо з ціни, – а знала про те і його жінка; решту ж приніс і поклав у ногах апостолів. Тоді Петро сказав: «Ананіє, чому то сатана наповнив твоє серце, щоб обманути Святого Духа і ховати частину ціни поля? Хіба те, що ти мав, не твоє було, і коли його продав, гроші не були у твоїй владі? Чому ж ото ти зважився у своєму серці на той учинок? Ти обманув не людей, а Бога». Почувши ці слова, Ананія впав та й умер. І страх великий огорнув усіх тих, що чули те. Тоді молодші встали, обгорнули його, взяли набік і поховали.

Через яких може три години, не знаючи, що сталося, увійшла його жінка. Озвався Петро до неї: «Скажи мені, чи ви за стільки то були продали поле?» Вона відповіла: «Так, за стільки». Тоді Петро до неї: «Як то, що ви змовилися, щоб спокушувати Господнього Духа? Ось ноги тих, що поховали твого чоловіка на порозі, вони й тебе винесуть». І вмить вона впала йому в ноги та й умерла. Хлопці ж увійшли й застали її мертву, і, винісши, поховали біля її чоловіка. Великий страх обняв усю Церкву і всіх, що чули про те.

(Ді. 5, 1-11)

Відповідь _____

Давид музикою при Саулі

Дух Господній відступив від Саула, а злий дух від Господа непокоїв його. Слуги Саулові йому сказали: «Глянь лишень, як злий дух від Бога тебе мучить. Нехай наш володар лише накаже, і твої слуги, що перед тобою, пошукають чоловіка, який вміє грати на цитрі; і як нападе на тебе злий дух від Бога, він заграє своєю рукою, і тобі стане легше».

Саул звелів своїм слугам: «Пошукайте мені чоловіка, що гарно грає, й приведіте його до мене». Заговорив один з молодих людей та й каже: «Бачив я сина в Єссея вифлеємця, він уміє гарно грати, сила в нього незвичайна, звиклий до бою, розумний на слово, гарний на вроду, та й Господь з ним». І послав Саул послів до Єссея так сказати: «Пришли мені Давида, твого сина, що при вівцях».

Узяв Єсей п'ять хлібів, бурдюк вина та козеня й послав усе це Саулові через Давида, свого сина. І прийшов Давид до Саула й вслугував йому. Саул дуже полюбив його, так що він став його зброєношею. Тому й послав Саул до Єссея й велів йому сказати: «Нехай Давид служить при мені, бо я його вподобав». І було: що найде дух від Бога на Саула, візьме Давид гусла та й заграє; от і полегшає Саулові і стане ліпше, а злий дух відійде геть від нього.

(1 Сам. 16, 14–23)

Відповідь _____

Йона в Ніневії

І надійшло слово Господнє до Йони вдруге: «Встань, іди в Ніневію, у те велике місто, й проповідуй йому те, що я скажу тобі». Устав Йона й пішов за Господнім словом, у Ніневію. Ніневія ж була надзвичайно велике місто: на три дні ходи. І Йона почав увіходити в місто, один день ходи. Він об'явив, кажучи: «Ще сорок день, і Ніневія буде зруйнована». І повірили ніневітяни Богові: оголосили піст і понадягали веретища, від найбільшого до найменшого. Вістка про це дійшла до ніневійського царя; він устав з престолу свого, скинув одягу з себе, покритись веретищем і сів на попелі. Далі, на наказ царя і його вельмож, було голосно оповіщено в Ніневії: «Ні людина, ні скотина, ні воли, ні вівці – нічого не сміють їсти, ні споживати, та й води не сміють пити. Та щоб усі – від

людини до скотини – понакривалися веретищами й чимдуж взивали до Бога, і щоб кожен покинув свою нікчемну поведінку й насильство рук своїх. Хтозна, чи Бог іще не повернеться та не роздумає й не відверне від нас палаючий гнів свій, тож ми й не загинемо?» Побачив Бог їхні вчинки, що вони відвернулись від своєї нікчемної поведінки, й роздумався щодо лиха, яке був погрожував їм учинити, – і не вчинив його.

І не вподобалось те Йоні вельми; запалав він гнівом, і почав молитися до Господа, і мовив: «О Господи! Хіба ж не це я говорив, будши ще у моїй країні? Тому ж я й утік був спочатку до Таршішу; знав бо, що Ти – Бог милостивий і милосердний, довготерпеливий і многомилостивий, й уболіваєш над злом. Тож візьми, благаю, Господи, тепер у мене мою душу, бо ліпше мені вмерти, аніж жити».

А Господь сказав: «Чи ж слушно ти розсердився?» Вийшов Йона з міста й сів зо східного боку міста. Зробив він собі там халупку, й сів під нею у холодку, визираючи, що станеться з містом. А Господь Бог виростив тикву й вона знялась над Йоною, щоб була тінь над його головою та щоб позбавити його досади. Йона вельми зрадів тикві. Але другого дня, як почала зоря зоріти, звелів Бог черв'якові, й він підточив тикву й вона всохла. А як зійшло сонце, послав Бог посушний східній вітер, і сонце вдарило у голову Йоні так, що він зомлів, тож і побажав сам собі смерті, кажучи: «Ліпше мені вмерти, аніж жити». Бог промовив до Йони: «Чи слушно ти розсердивсь із-за тикви?» Він відповів: «Я розсердивсь через тикву так слушно, хоч би й умерти». Тоді Господь сказав: «Тобі жаль тикви, дарма що ти не поравсь коло неї й не зростив її, – що за одну ніч виросла і за одну ніч пропала. А мені б то не жаль було Ніневії, великого міста, в якому живе більше ста двадцяти тисяч душ, що не вміють розрізнити правиці від лівиці, – й худоби безліч?»

(Йони 3, 1 – 4, 11)

Відповідь _____

Гріх Давида

На початку року, коли царі звичайно виступають у похід, послав Давид Йоава й своїх слуг, з ним і всього Ізраїля: вони розбили аммоніїв і обложили Раббу, а Давид зоставсь у Єрусалимі.

Одного дня під вечір Давид, уставши з своєї постелі й проходжуючись по покрівлі царської палати, побачив із даху жінку, що купалась. Була та жінка вельми гарна. І послав Давид розпитатися, хто та жінка. І йому відповіли: «Це Ветсавія, дочка Елія-

ма, жінка Урії, хеттита». Тоді Давид послав за нею посланців, і як вона прийшла до нього, він зліг з нею. І очистившись від своєї нечистоти, повернулася додому.

Зачала жінка й послала Давидові сказати: «Я – вагітна». Тоді Давид послав до Йоава: «Пришли до мене Урію, хеттита». І прислав Йоав Урію до Давида. І коли прибув Урія до нього, Давид спитав його, як ведеться Йоавові, як ведеться військові, й про справи з війною. Потім Давид сказав Урії: «Йди до свого дому та помий собі ноги». Вийшов Урія з царського палацу, а за ним понесено дарунок від царя.

Але Урія ліг спати коло входу в царський палац з усіма слугами свого пана й не пішов до свого дому. Давидові сказали: «Урія не пішов додому». Тоді Давид спитав Урію: «Хіба ти не прийшов із дороги? Чому не йдеш додому?» Урія ж відповів Давидові: «Ковчег, Ізраїль і Юда перебувають у наметах; мій пан Йоав і слуги мого пана таборяться в чистім полі, а я мав би йти додому, щоб їсти й пити та коло жінки спати? Як жив Господь і як ти сам живий, того я не зроблю!» Тоді Давид сказав Урії: «Отже, залишися сьогодні тут, а завтра я тебе відішлю». Та й зоставсь Урія того дня в Єрусалимі.

На другий день Давид його закликав, щоб їв і пив перед ним, і він упоїв його, та ввечері він вийшов спати на своїй постелі з слугами свого пана, до свого ж дому не пішов. Другого дня вранці Давид написав Йоавові листа й послав через Урію. А в листі написав так: «Постав Урію в найгарячішому бою спереду, і відступіть від нього, щоб він був убитий і вмер». Під час облоги міста поставив Йоав Урію на такому місці, де знав, що там були сильні відділи. І коли вирвались мужі, що були в місті, і билися з Йоавом, то дехто з Давидового війська поліг, а між убитими був теж хеттит Урія. Йоав послав і оповістив Давидові весь перебіг бою. Він дав посланцеві такий наказ: «Коли ти скінчиш оповідати цареві про весь перебіг бою, і цар закипить гнівом і тебе спитає: Чого ж ви так близько підійшли під місто битись; чи ж не знали, що з муру стріляють; хто вбив Авімелеха, сина Єруваала? Хіба не баба скинула верхнє жорно з муру на нього, так що він помер у Тевеці; чому ж, отже, так близько підійшли до муру? – тоді ти скажеш: Також і твій слуга хеттит Урія згинув».

Пустився посланець в дорогу, й як прибув, оповів Давидові все, що йому наказав Йоав, і весь перебіг бою. Тут Давид ски-

пів гнівом на Йоава й мовив посланцеві: «Чого ж було підходити під саме місто битись? Чи ви ж не знали, що з муру будуть вас бити? Хто вбив Авімелеха, сина Єрувваала? Чи не якась жінка скинула з муру на нього верхнє жорно, і він знайшов смерть у Тевеці? Чого було вам так близько підходити до муру?» А посланець відповів Давидові: «Люди ті перемогли нас і вийшли проти нас у чисте поле, й ми їх відкинули аж до самого входу в браму, та з муру стали лучники на твоїх слуг стріляти, і деякі зо слуг царських згинули, – якихось вісімнадцять чоловік, – і твій слуга Урія хеттит, теж поліг там». Тоді Давид сказав посланцеві: «Скажеш Йоавові: Не журись тим, бо меч пожирає то тут, то там. Посиль свій наступ на місто й зруйнуй його. Так ти підбадьориш його». Довідавшись жінка Урії, що її чоловік Урія поліг, заходилась оплакувати свого мужа. А як пройшла жалоба, Давид послав за нею й узяв до свого дому, й вона стала йому за жінку й вродила йому сина. Та вчинок, якого допустився Давид, не сподобався Господеві.

(2 Сам. 11, 1-27)

Відповідь _____

Давид та Голіат

Зібрали філістимляни свої війська до бою та й зійшлись у Сохо, що в Юдеї, а отаборились між Сохо і Азекою в Ефес-Дамміні. Саул же й ізраїльтяни зібрались і отаборились в долині Дуба й приготувались до битви проти філістимлян. Філістимляни стали на горі з одного боку, а ізраїльтяни стали на горі з другого боку, так що між ними була долина.

І виступив з філістимлянського табору передовий борець, на ім'я Голіат, з Гату, ростом шість ліктів із п'яддю. На голові в нього був бронзовий шолом; одягнений був у лусковий панцер, що важив п'ять тисяч бронзових шеклів. На ногах у нього були бронзові наколінники й бронзовий спис за плечима. Ратище його було завгрубшки, як ткацький вал, а блискучий кінець його списа важив шістсот шеклів заліза. Попереду нього виступав щитоноша. Став він і загукав до лав ізраїльських: «Чого ви вийшли й стаєте до бою? Хіба я не філістимлянин, а ви не раби Саула? Виберіть собі одного, й нехай виступить проти мене!

Коли він зможе боротися зо мною і мене вб'є, ми будемо вашими рабами, а коли я подужаю його та його вб'ю, ви будете нашими рабами й будете нам служити». І філістимлянин додав: «Оце я викликав ізраїльські лави нині. Дайте мені чоловіка, і ми поборемося разом!»

Почувши ці слова, Саул і весь Ізраїль зжахнулись і налякались вельми. Давид же був син одного ефратія з Вифлеєму в Юдеї, на ім'я Ессей, в якого було вісім синів. За часів Саула цей чоловік був старий і мав багато років. Троє старших синів Ессея пішли з Саулом на війну. Імена ж тих трьох синів, що вийшли на війну, були: найстарший Еліяв, другий Авінадав, а третій Шамма. Давид же був наймолодший, три старші пішли за Саулом. Давид приходив і повертався від служби при Саулі додому, щоб доглядати батькові вівці у Вифлеємі. Філістимлянин наближався, вранці й увечері, і так виступав сорок днів.

Раз якось Ессей звелів своєму синові Давидові: «Візьми лишень твоїм братам ефу підсмаженого зерна та оцих десять буханців хліба й віднеси хутенько братам у табір. А оцих десять кусків сиру віднеси тисяцькому; та довідайсь про братів, як їм ідеться, і принеси який-небудь знак, (що ти доручив їм). Вони з Саулом і з усіма ізраїльськими мужами в долині Дуба воюють з філістимлянами».

Устав Давид уранці, здав на сторожа отару, забрав усе й пустився в дорогу, як йому наказав Ессей. Прибув він до обозу саме тоді, як військо вирушало лавами до бою, вигукуючи військовим кличем. Ізраїльтяни та філістимляни вишикувались до бою, лава проти лави. Скинув Давид із себе клунки і, передавши їх обозному сторожеві, побіг у бойові лави, прибув туди й спитав братів, як їм ідеться. Та саме як він розмовляв з ними, виступив із рядів філістимлянських передовик-борець, на ім'я Голіат, філістимлянин з Гату, й промовляв, як звичайно, а Давид почув це. Ізраїльські вояки, побачивши його, всі повтікали, бо злякались вельми.

Аж тут якийсь ізраїльтянин промовив: «Бачите того чоловіка, що он виходить? Він ступає, щоб зневажити Ізраїля. Того, хто його вб'є, цар збагатить превеликим багатством, видасть за нього свою дочку й звільнить у Ізраїлі родину його батька від податків». Давид допитувався в мужів, які стояли коло нього: Що буде тому, хто вб'є цього філістимлянина й змиє ганьбу з Ізраїля? Хто він, той філістимлянин, той необрізаний, що сміє так зневажати

бойові лави живого Бога. Народ йому відповів, як сказано вище, мовивши: «Так буде тому, хто його вб'є».

Як же почув найстарший брат Давида Еліяв, що він розмовляє з тими мужами, розсердивсь на Давида й мовив: «Чого ти прийшов сюди? На кого ти покинув тих трохи овечат у пустині? Знаю твою зухвалість і твоє лихе серце! Прийшов сюди лише, щоб подивитись на війну!» А Давид відповів: «Що ж я таке зробив? Чи не можна ж про це говорити?» І відвернувся від нього, і заходивсь так само другого питати, й люди йому відповідали, як і за першим разом.

Чув дехто ті слова, які сказав Давид, і переказано їх Саулові, й Саул велів його покликати. Тоді Давид сказав до Саула: «Нехай ніхто не падає духом заради нього! Слуга твій виступить і буде битися з тим філістимлянином!» Саул же Давидові: «Не тобі виходити проти цього філістимлянина, щоб із ним битись, бо ти ще хлопець, а він вояк із молодощів». А Давид сказав до Саула: «Слуга твій пас вівці батька, і як іноді прийде було лев чи ведмідь і вхопить овеча з отари, то я, бувало, кинусь навздогінці за ним, б'ю його й вирву овеча в нього з пазі. А як, бувало, кинеться на мене, то я схоплю його за щелепи, поражу й вб'ю на смерть. І левів, і ведмедів вбивав слуга твій, і цьому необрізаному філістимлянинові буде так само, як з ними, бо він зневажив військо живого Бога». І вів далі Давид: «Господь, що врятував мене з левиних та ведмежих лап, врятує мене і з рук цього філістимлянина».

Тоді Саул сказав до Давида: «Іди, й нехай Господь буде з тобою!» Саул вдягнув Давида в свою бойову одіж, поклав йому на голову бронзовий шолом і надів на нього панцер. Далі підперезавсь Давид його мечем по бойовій його одіжі й ходив з трудом, бо не звик до цього. І сказав до Саула: «Я не можу ходити в цьому, бо не звик до цього». І скинув усе те з себе. Узяв же в руку палицю, вибрав з потоку п'ять камінців гладеньких, поклав їх у пастушу торбу, що мав при собі, і з пращею в руці почав наближатися до філістимлянина.

А філістимлянин також підходив дедалі ближче до Давида, і щитоносець попереду нього. Споглянув філістимлянин і, побачивши Давида, погордував ним, бо був він ще хлопець, русявий, гарний з виду. Філістимлянин і каже до Давида: «Чи ж я тобі пес, що ти йдеш на мене з палицями?» І прокляв філістимлянин Давида своїми богами. І мовив філістимлянин до Давида: «Ходи

до мене сюди, я віддам твоє тіло птицям небесним і польовим звірям». А Давид відповів філістимлянинові: «Ти йдеш на мене з мечем і довгим списом, і коротким. Я ж іду на тебе в ім'я Господа Сил, Бога ізраїльських лав, якого ти зневажив. Сьогодні ж таки Господь видасть тебе в мої руки, я тебе вб'ю, відсічу голову від твого тіла і дам твій труп і трупи філістимлянського війська – таки сьогодні! – птаству небесному й дикому земному звірю, і визнає вся земля, що є Бог у Ізраїля. І ввесь цей збір визнає, що не мечем і списом Господь дає перемогу, що війна Йому належить і що Він вас видав нам у руки».

І от як філістимлянин рушив і, йдучи, насувався проти Давида, цей швидко вибіг із лав назустріч філістимлянинові, сягнув рукою до торби, взяв із неї камінь, метнув ним з пращі й поцілив у лоба філістимлянинові. Камінь застряг у нього в лобі, й він упав лицем об землю. Отак Давид подужав філістимлянина каменем і пращею, убив його на смерть: меча ж не було в руках Давида. Підбіг Давид і, ставши над філістимлянином, ухопив його меча, вийняв з піхви й завдав йому смерть, відтявши йому голову.

Філістимляни ж, побачивши, що богатир їхній мертвий, метнулися втікати. І здвигнулися мужі Ізраїля та Юди й з бойовим криком гналися за філістимлянами аж до входу в Гат та до воріт Екрону. Філістимляни падали трупом по дорозі Шаараїм аж до Гату та до Екрону. Повернувшись із гарячої гонитви за філістимлянами, сини Ізраїля розграбували їхній табір. Давид же взяв голову філістимлянина й приніс її в Єрусалим, а його зброю склав у себе в шатрі.

Побачивши Саул Давида, що виступав навпроти філістимлянина, спитав Авнера, начальника війська: «Чий син, Авнере, цей хлопчина?» Авнер відповів: «Так певно, як ти живеш, царю, не знаю». І цар сказав: «Довідайсь, чий син оцей молодець». Коли Давид повертався, вбивши філістимлянина, Авнер узяв його й привів до Саула, а він іще держав у руці голову філістимлянина. Саул спитав його: «Чий син ти, юначе?» Давид же: «Син слуги твого Єссея, вифлеємця».

(1 Сам. 17, 1–58)

Відповідь _____

Йосиф та його брати

Яків же проживав у краю, де пробував його батько, в Ханан-краю. Ось потомство Якова. Йосиф, маючи сімнадцять років, пас вівці зо своїми братами – а був він ще хлопець – із синами Білги та з синами Зілпи, жінок його батька. І цей Йосиф доносив своєму батькові лихі про них вістки. Ізраїль любив Йосифа більше, ніж усіх своїх синів, бо він народився за його старости, і справив йому квітчасту одежу. Брати ж його, бачивши, що батько любить його більше, ніж усіх братів, зненавиділи його, тож і не спроможні були з ним сумирно розмовляти.

А ще мав Йосиф сон, і він оповів його своїм братам, через що вони ще більше зненавиділи його. Каже їм: Послухайте, прошу, цей сон, що приснився мені: сниться мені, оце в'яжемо ми снопи посеред поля. Аж тут підвівся мій сніп та й стоїть, а ваші снопи поставали навкруг нього й уклонилися моему. То й кажуть до нього брати: Чи справді ти царюватимеш над нами, чи на правду володітимеш нами? І зненавиділи його ще більше за його сні та за його слова.

Снився йому ще й другий сон; він і його розповів братам: Снився мені, каже, ще один сон, що от сонце, місяць і одинадцять зір уклонилися мені. І оповів він батькові своєму теє і своїм братам, а батько насварив його і сказав йому: Що то за сон, що тобі приснився? Чи то справді прийдемо ми, я і твоя мати й твої брати, щоб уклонитися тобі до землі? Тим то його брати стали йому зазидувати, а батько його запам'ятав собі те.

(Бт. 37, 1-11)

Відповідь _____

Відповіді

1. Обжерливість – поміркованість (Лк. 12, 16-21, нерозумний багач).
2. Розпуста – ціломудреність (Дан. 13, 1-64, Сусанна).
3. Грошолюбство – жертівність (Ді. 5, 1-11, про Ананію і Сапфіру).
4. Смуток/униніє – радість у Святому Дусі (1 Сам. 16, 14-23, Давид музикою при Саулі).
5. Гнів – довготерпеливість (Йона 3-4, Йона в Ніневії).
6. Нудьга – бадьорість духу (2 Сам. 11, гріх Давида).
7. Марнославство – смиренномудрість (1 Сам. 17, 1-58, Давид і Голіат).
8. Гордість – покора (Бт. 37, 1-11, Йосиф та його брати).

Оповідання та поезії про головні гріхи і чесноти

Фіалка і рожа

В саду поміж квітів пишалася Рожа:
– Погляньте на мене, яка я хороша!
А пташки співали у синій блакиті:
– Найкраща у світі, найкраща у світі!
Фіалка на Рожу з трави поглядала
І сумно із жалем до Рожі сказала:
– Для тебе усюди любов і повага,
Для мене малої – одна лиш зневага.
І тут до Фіалки промовила Рожа:
– Нікчемним зі мною змагатись не гоже.
Всіх Рожа красою своєю дивує,
Та запахом ніжним Фіалка чарує.
І ось вона вгору голівку підняла,
І всіх ароматом своїм здивувала.
Втішаються пташки, звірята і люди,
Бо запах той ніжний наповнює груди.
І хвалять Фіалочку, ніжну і милу,
За те, що послала їм пахощів зливу.
А гордая Рожа на те поглядала –
Й від заздрості й злості на сонці зів'яла.
Отак і між дітками часто буває,
Що гордий і сильний людей зневажає.
Нехай не сміється з малого ніхто,
Бо гордість завжди обертається в зло.
Нехай не збиткується сильний з малого,
Бо злом це повернеться потім на нього.

Гнів і милосердя

В одному гірському селі жила собі звичайна сім'я – чоловік, жінка і неповнолітній син. Господар із жінкою працювали на полі, а син випасав невелике стадо овець. І все було би добре у їхньому домі, якби не лиха вдача чоловіка. Він завжди гнівався на всіх і за все. Хлопчик боявся батька, бо той був нестримний у пориві гніву і часто незаслужено вдавався до покарання. Мати, навпаки, була доброю і побожною. Таким і сина свого виховувала. Вчила його бути добрим, чесним, милосердним. Хлопчик зростав слухняним, доброзичливим і співчутливим, за що його любили й односельчани. Люди дивувалися, як у такого лихого і лютого чоловіка росте такий порядний син.

Одного разу хлопчина, як завжди, пас свою отару. Раптом знялася велика буря. Блискавиці краляли небо. Почалася сильна злива. Налякані овечки розбіглися по всьому полю. Пастушок бігав і ніяк не міг зібрати їх до купи. Та поволі буря вщухла, дощ припинився, хлопчик, нарешті, позганяв свої вівці. Втомлений, мокрий, але щасливий, що не загубив жодної вівці, він повертався з отарою додому.

Дорога лежала через крутий схил. Раптом одна з овець спіткнулася об гострий камінь і покотилася вниз. Коли хлопчина підбіг до неї, то побачив, що вона зламала ніжку і не може іти. Доведеться залишити її тут, а потім повернутися і забрати додому.

Хлопчик швиденько погнав отару, загнав її в кошару, а сам повернувся по скалічену вівцю. Сонце почало заходити, надворі швидко темніло. З важкою ношею хлопчина повертався до села. Він кілька разів падав, але вставав і ніс свою овечку далі. Йому було дуже жаль її, а ще він боявся, що батько може покарати його за те, що той погано доглядає овець. Надворі зовсім споночіло, коли він прийшов додому.

А батько, як завжди, гнівався і кричав до жінки, що той пройдисвіт, мабуть, погубив усіх овець і тому не з'являється.

– Піду подивлюся, де він пропадає.

Чоловік вийшов з хати і подався до кошари. Саме в той час прийшов син з овечкою на плечах. Батькові здалося, що він виносить її з дому. Чоловік не стямився від гніву:

– Так от де ти пропадаєш! Хотів обікрасти рідного батька! Куди ти її несеш, – закричав він на сина.

– Та нікуди, – відповів хлопчик. – Я приніс її додому з пасовища.

Але батько вже його не слухав. Розлючений, він вхопив палицю і вдарив нею сина. Той плакав і просив його вислухати:

– Тату, овечка поранена, вона зламала ногу і я приніс її, щоби не загинула в полі. Не бий мене, бо треба рятувати овечку.

Тільки тепер батько збагнув, що незаслужено вдарив сина. В пориві гніву він міг покалічити його або навіть і вбити. Виявляється, в нього добра і милосердна дитина. Він не побоявся піти вночі на пасовище, щоб урятувати скалічену вівцю. Батькові стало соромно за свій вчинок, і він лагідно промовив:

– Пробач, синку. Я тільки тепер зрозумів, що міг накоїти через свою нерозсудливість.

Він обійняв сина і пообіцяв, що надалі буде стриманішим у своїх вчинках. Вони вдвох перев'язали овечці ногу і зручно вклали її на соломку. А потім пішли в дім, де з вечерею на них чекала мама.

Нудьга і Бадьорість

Зустрілися якось Нудьга і Бадьорість. Нудьга ішла, ледве пересуваючи ноги, сумна і нещасна. Зате Бадьорість ішла швидко, з цікавістю поглядаючи навкруги і милуючись літніми краєвидами.

– Куди йдеш, сестрице, – спитала Бадьорість у Нудьги.

– А й сама не знаю куди йду, – відповіла Нудьга.

– Як це не знаєш? – здивувалася Бадьорість.

– А так. Куди не піду, все мені не миле, все мені байдуже, нічого мене не цікавить, ніщо не радує. То куди ж іти?

– Ти мене дивуєш, сестрице. Адже на світі так багато цікавого. Ходи зі мною, і я тобі покажу, що все не так, як ти думаєш.

– Нікуди я з тобою не піду, – обізвалася Нудьга, я себе дуже зле почуваю. Напевне, це вже мій кінець.

– Ну що ти таке кажеш, Нудьго, ти просто зневірилася у всьому, а з цим треба боротися, і все буде добре.

– Гарзд, ходімо, – неохоче погодилася Нудьга.

І вони поволі попрямували польовою стежкою. Коли проходили повз ставок, побачили качку з каченятами. Усі каченята плавали біля мами-качки. А одне відбилосся від гурту, заплуталося у високій траві і ніяк не могло з неї вибратися.

– Допоможімо йому, – обізвалася Бадьорість до Нудьги.

– Добре, – неохоче погодилася Нудьга.

Вони обережно підійшли до каченяти, вивільнили його з неволі і пустили на воду. Каченя швидко попливло до мами-качки.

– Цікаво, – мовила Нудьга.

– Ходімо далі, – покликала Нудьгу Бадьорість.

По дорозі вони зустріли дівчинку, що несла у відрі воду. Відро було важке, а дитина ще зовсім мала.

– Куди ти ідеш? – спитала Бадьорість у дівчинки.

– Іду поливати квіти, щоб не засохли.

– Чуєш, Нудьго, треба полити квіти. Ану, бери відро, і гайда до річки по воду. Тільки не кажи, що ти не хочеш.

Незабаром грядка була полита, і прив'ялі квіти ожили, підняли свої голівки й злегка похитувалися, ніби дякуючи за допомогу.

– Ой як гарно, як цікаво, – раптом усміхнулася Нудьга. Вона вже не була такою пригніченою, як раніше.

– А я тобі що казала? – обізвалася Бадьорість. – Лінивство і зневіра ведуть до загибелі. Тому слухайся мене, і все буде добре. Вони пішли далі польовою стежкою до села. Незабаром побачили на горбочку церкву, що виблискувала на сонці позолоченими куполами.

– Ооо, церква, – зраділа Бадьорість. – Може знайдемо?

– А навіщо? – спитала Нудьга.

– Помолитися. Церква – Божий дім, де люди розмовляють з Богом.

– Я не вмю молитися, – відповіла Нудьга. – Що мені там робити?

– Нічого, навчишся, якщо захочеш, – заохочувала Бадьорість.

І вони попрямували до церкви. Там саме правили Святу Літургію. Нудьга мимоволі стала прислухатися до співу, який лунав з хорів, а Бадьорість у той час молилася. Що довше Нудьга слухала спів, то більше їй подобалося.

– Навчи мене молитися, – шепнула Нудьга Бадьорості.

– Повторюй за мною: Отче наш...

Нудьга молилася і мінялася на очах. Очі її світилися радістю і спокоєм.

– Як це гарно, розмовляти з Богом, – зізналася Нудьга Бадьорості. – Так приємно бути в Його домі, я вже забула про все, що мене до тепер гнітило.

Чемпіон

На занятті у спортивній школі група хлопчиків стрибає у висоту. Сьогодні в їхню школу прийшов невеличкий, несміливий, худенький хлопчик. Він з цікавістю спостерігає за тим, як усі тренуються.

– Може й ти спробуєш? – запитує тренер новенького.

Хлопчик слухняно встає, розбігається, наслідуючи своїх товаришів, і стрибає. Але не може взяти висоту і збиває планку. Хлопці голосно сміються, а новачок мало не плаче, так йому соромно.

– Та куди ти пнешся, невдахо? – підходить до нього високий ставний хлопчина. – Тобі хіба курей пасти, а не спортом займатися. Глянь, як треба робити.

Він ставить планку на значно більшу висоту, ніж була перед тим, і легко її долає.

– Бачиш? – гордо питає новенького.

– Бачу, – відповідає малий і відходить на бік.

– Bravo, чемпіоне! – хвалять друзі свого талановитого товариша.

Заняття в спортивній школі продовжувалися. Чемпіон досягнув неабияких успіхів. Йому все давалося легко. Він став гордістю школи. Брав участь у різних змаганнях, на яких завжди отримував перемогу. Грамоти, кубки, медалі, дорогі подарунки градом сипалися на нього. А маленький кволий хлопчик теж не кидав заняття в спортивній школі. Він залишався в спортивному залі тоді, коли всі вже йшли додому, і продовжував тренуватися. На нього ніхто не звертав увагу.

Минав час. Чемпіон почав прогулювати заняття. Він вважав, що йому не потрібні поради тренера, бо він все знає. Дуже болісно реагував на критику, всіх повчав, хвалився усім своїми успіхами. А коли почав отримувати гроші, то взагалі перестав спілкуватися зі своїми товаришами. Коли тренери робили йому якийсь зауваження або давали поради, він роздратовано відповідав:

– Та що ви мене вчите, я сам краще знаю, як треба. Я – найкращий. Хто ще може так, як я.

Він бажав одного: щоби його постійно хвалили і ні в чому йому не перечили. Йому хотілося тільки слави. Через свою зухвалість він втрапив друзів, які так колись ним захоплювалися.

А в той час малий, кволий хлопчик, колишній однокласник чемпіона, старанно тренувався і досягав успіхів. Він завжди прислухався до порад учителів. Товариші перестали кепкувати з нього. Вони тепер подружилися з ним. Колись слабенький, несміливий хлопчик став гарним, ставним юнаком. Він, як і раніше, наполегливо працював над собою. Ніколи не пропускав тренувань, допомагав іншим, слабшим за себе спортсменам. А чемпіон, повіривши в свою неперевершеність, зовсім закинув тренування.

– Навіщо? Я і так все можу, – вважав він.

І ось одного разу на олімпіаді з'явився новий учасник змагань. Чемпіон спочатку не впізнав колишнього товариша зі спортивної школи. А коли впізнав, то зловтішно подумав: «Ну куди ти прешся, невдахо?»

Почалися змагання. Чемпіон після другого стрибка зійшов з дистанції. А його колишній однокласник продовжував боротьбу. Та ось –

планку піднято до найвищої позначки. І новий учасник змагань з легкістю подолав її. В результаті – титул чемпіона і золота медаль.

Коли журналісти спитали переможця, в чому запорука його успіху, він відповів: «На все воля Божа. Тільки самовіддана праця і віра в Божу допомогу може бути запорукою успіху».

Всі вітали переможця, і ніхто навіть не звернув увагу, коли покинув стадіон колишній чемпіон.

Нескромність ображає Господа

Був гарний літній день. На церковному подвір'ї було дуже людно – молодь, діти і поважні люди. Сьогодні тут храмове свято, і народу зібралось особливо багато. Окремо від усіх стояв гурт дівчат, які вирізнялися своїм виглядом. Одяг на них був, м'яко кажучи, не скромний. Коротесенькі сукні, оголені плечі і глибокі декольте, а на обличчі – товстий шар макіяжу. Дівчата голосно розмовляли і сміялися, привертаючи до себе увагу. Старенька бабуся підійшла до них і спитала, чому вони так галасують і так нескромно одягнені. Дівчата ж їй відповіли, що вона старомодна й нічого не розуміє. Треба більше дивитися телевізор, щоб зрозуміти сучасну молодь. Бабуся все ще пробувала переконати дівчат, що вони не праві, що принаймні до церкви вони мають одягатися простіше, бо нескромність ображає Господа. Але дівчата тільки посміялися зі старенької. Вони і далі продовжували розповідати про свої пригоди. Хтось розказував, як напередодні дивився еротичний фільм і як це було класно, інші хвалилися, як хлопці в кафе пригощали їх пивом і цигарками. Вони прийшли сюди зовсім не для того, щоб молитися, а щоби похизуватися своїм виглядом, які вони круті.

Тим часом усі ввійшли в церкву – почалася відправа. Дівчата на деякий час притихли, а потім знову заговорили.

– Ой, як тут нудно співають, – мовила одна. – Не те, що на танцях. Навіщо я прийшла сюди?

Вони ще постояли трохи і попрямували до виходу.

У той час багато хлопців і дівчат стояли в черзі до сповіді. Одягнені переважно у вишиванки, вони щиро молилися, каючись у своїх гріхах і просили Божого благословення. Любо було поглянути на молодих людей, які так побожно себе поводити. І жаль було тих, які так відмежували себе від Божої благодаті. Ніби смердюче багно засмоктував їх гріх нечистоти. А вони цьому не противились і не думали, що на них чекає в майбутньому. Навпаки, їм це подобалося і вони бездумно ішли назустріч своїй погібелі.

Пригоди Івасика і Тарасика

Івасик і Тарасик ловили на річці рибу саморобними вудками. Риба не ловилася, і хлопчики засумували. Івасик сказав, що якби вудки були куплені у крамниці, то, мабуть, і рибка краще ловилася би. Але в них не було грошей на покупку. Пожурилися друзі і почали збиратися додому. Несподівано до них підійшов старенький дідусь. Привітався і спитав, чому вони такі невеселі. Івасик з Тарасиком відповіли дідусеві, що не змогли зловити рибки, бо в них немає доброго спорядження.

– А що для цього треба? – спитав дідусь.

– Гроші, – в один голос відповіли хлопці. – Тоді ми змогли б купити собі все, що треба.

– О, то я вам можу допомогти, – сказав дідусь. – Я вам дам стільки грошей, скільки забажаєте, з умовою, що через рік на цьому місці ми зустрінемося знову, і ви розкажете мені, як розпорядилися грошми. Ось вам два гаманці. У них будуть завжди гроші, скільки б ви їх не тратили.

Дуже зраділи хлопці такому подарунку й побігли мерщій додому. По дорозі вони вирішили наступного дня зранку піти за покупками, а сьогодні добре обміркувати, що саме треба купити. Вдома, Івасик став думати, як краще використати подаровані гроші. Адже через рік треба буде повернути чарівний гаманець дідусеві, і тоді все закінчиться. Тож Івасик вирішив, що не витратитиме гроші на покупки. А вийматиме з гаманця і складатиме на потім. Але вирішив нікому про це не розповідати. Він набере собі багато-багато грошей і стане дуже багатим. Йому всі заздритимуть, його всі шануватимуть. Бо ні в кого не буде такого багатства. Задоволений своїм рішенням, Івасик ліг спати.

В той час Тарасик теж думав, як він витратитиме гроші. Завтра він купить собі найкращу вудку і такі самі купить усім своїм друзям. Купить багато речей для своїх мами, сестрички і тата. А потім він попросить маму поїхати з ним у місто, де є сиротинець, і вони зроблять багато подарунків для сиріток, які там живуть. Згодом він згадав, що недалеко від них живе одинока старенька бабуся, вона дуже бідно живе, і їй теж потрібна допомога. Хлопчик радів, що цілий рік зможе витратити скільки захоче грошей, щоби допомагати тим, кому живеться нелегко. Вклавшись спати, Тарасик мріяв, як допомагатиме бідним людям, і врешті заснув.

Наступного дня хлопчики зустрілися, як і домовлялися, біля крамниці. Івасик купив собі вудочку і вже зібрався йти, та побачив, що Тарасик купує аж десять таких самих.

– Навіщо тобі стільки? – поцікавився Івасик.

– А це я для друзів купив, щоби вони теж мали чим ловити рибку, – відповів Тарасик.

– А до чого тут друзі? – спитав Тарасик. – Нехай вони самі собі купують, якщо їм треба.

Та Тарасик був не згодний з товаришем.

– Нам же дідусь подарував чарівні гаманці, то чому я не можу подарувати вудочки своїм друзям.

– Як хочеш, – відповів Івасик і пішов додому, бо йому не сподобалося, що Тарасик витрачає гроші не за призначенням.

Після цього хлопці мало зустрічалися. У кожного були свої клопоти. Івасик виймав з гаманця гроші і складав їх у великі коробки. А Тарасик витрачав свої гроші на тих, хто цього потребував. За своїми клопотами друзі забули один про одного. Івасик став якийсь похмурий, замкнений, відлюдькуватий, завжди поспішав додому і майже ні з ким не спілкувався. Зате Тарасик постійно був заклопотаний, але щасливий, усміхнений, завжди вирішував якісь справи. Івасик не міг зрозуміти, що діється з його товаришем. Він уже наскладав багато грошей і думав, що колись стане великим багатцем, якого всі боятимуться і поважатимуть, а його товариш розтринькає за рік усі гроші і залишиться ні з чим.

Та ось минув рік. І хлопчики в умовлений час прийшли до річки. Незабаром з'явився дідусь. Він подивився на хлоп'ят і спитав:

– Ну... Ви щасливі? Пригодилися вам мої гроші? Розкажіть, як ви їх витрачали?

– Тарасик тратив ваші гроші на що лише йому заманулося. Він витрачав їх не на себе, а на своїх друзів, на сиріт і на бідних людей, – сказав Івасик.

– А як ти розпорядився своїми грішми?

– Я їх складав на майбутнє, їх у мене багато залишилося!

Тарасик стояв, опустивши голову і мовчав. Він тільки тепер подумав, що, може, не слід було так робити, як він робив. Уже готовий був заплакати, та дідусь спитав:

– Тарасику, а чи щасливі були ті люди, яким ти допомагав?

– Так, – тихо відповів Тарасик, – вони мені дуже дякували.

– А ти, Івасику, щасливий, що наскладав собі багатство?

– Я не мав часу про це думати, бо старався якнайбільше зібрати грошей, щоб у майбутньому бути щасливим.

– А тепер поверніть мені гаманці, і я подивлюся, хто з вас краще ними користувався. Він відкрив гаманець, котрий був у Тарасика, і з нього посипалися тисячі усмішок, які, мов золотава хмаринка, оповили

хлопчика і зігрівали його своїм теплом. З Івасикового гаманця потекли гіркі, гарячі сльози, які перетворилися на озеро. Івасик стояв по коліна у тих сльозах, і вони страшенно його пекли. А вдома всі його гроші перетворилися на пусті папірці.

Сум і радість

Не сумуй, дитино мила,
як зима буде в дорозі,
Бо Різдво Божого Сина
На твоїм стоїть порозі.
Не сумуй, коли на серці
В тебе смуток і тривога,
Бо, повір, що все минеться,
Як лиш звернешся до Бога.
Не сумуй, не трать надії,
Що вже все в житті пропало,
Що не здійснилися мрії
І для щастя часу мало.
Не давай ніколи смутку
В твоїм серці панувати.
Тільки з вірою у Бога
Зможеш сум свій подолати.
І у відчай ти не падай,
Вір у Боже провидіння.
У молитві знайдеш радість
І дорогу до спасіння.

Ненажера

Джек з Мурликою дружили:
Разом спали, їли й пили,
У дворі удвох гуляли,
По подвір'ю м'яч ганяли.
Та, мабуть, це кожен знає:
Кіт злодійську вдачу має.
Що не з'їсть – йому все мало –
Чи ковбаска це, чи сало.
З'їсть найперше все своє,
Тоді в Джека ще вкраде.
Джек побачить й лиш зітхне:

– Що ж, він – друг мій. Хай бере.
Спершу всі kota любили,
Спинку гладили, хвалили
І казали, що Мурлика
Для мишей – біда велика.
А Мурлика ріс, товстів,
Ловить мишок не хотів.
Походжав собі ліниво
Й став товстий, немов барило.
Джек побачив і злякався,
Що Мурлика так роздався.
Мабуть, друг мій захворів,
Треба кликати лікарів.
Джек наш часу не марнує –
У ветлікарню чимчикує.
– Оооой... Біда! Біда велика!
Захворів мій друг Мурлика!
Зовсім бігати не може,
Поможіть йому, хто може!
Кіт тим часом у садочку
Ліг і стогне в холодочку.
Так звело йому живіт,
Що не милий Божий світ.
Бо він з'їв курча печене
Й випив цілий жбан сметани.
Джек і лікар чують: «БАХ!!!» –
Пролунало десь в куцах.
Доктор глянув й тихо свиснув:
«Так об'ївся, що аж тріснув».
– Об'їдатись – гріх великий, –
Мовив доктор до Мурлики.
І зашив живіт помалу,
Щоб котові легше стало.
Приписав йому дієту –
Раз на день – одну котлету,
Молока зовсім не пити
І щодня мишей ловити.
Ця історія печальна
Хай для всіх буде повчальна.

Автор Люба Юрків

Чеснотливе життя у практиці

Історія чеснотливого життя священномученика Йосафата Кунцевича

Завдання

Яскравим прикладом життя чеснотами і неустанної боротьби з пристрастями є приклад великого сина волинської землі, найбільшого святого українського народу й Христової Церкви священномученика Йосафата Кунцевича. Прочитайте історію його життя та назвіть три основні чесноти, які найбільше плекав у собі святий.

Іван Кунцевич народився у м. Володимирі-Волинському в родині купця та володимирського радника Гавриїла Кунцевича. Точна дата його народження невідома, зі свідчень та документів можна припустити, що це 1580 рік. Оскільки батько через свої справи та обов'язки мусив часто перебувати поза домом, Іван зростав під опікою матері. Свій вільний час хлопець присвячував Богові, перебуваючи у храмі, де молився та брав участь у церковних богослужіннях.

Сучасники стверджують, що «його головним і чи не єдиним заняттям була довга молитва». Поштовхом малого Івана до молитви та церкви була божественна іскра Божої благодаті, яка відчутно запала в його серце, коли він маленьким хлопчиком вдивлявся в ікону Розп'яття.

1596 року Іван Кунцевич приїхав до Вільна, куди направив його батько-купець для опанування родинного ремесла. Проте хлопець, будучи вже з дитинства глибоко набожним, вирішив обрати духовний шлях – і вступив 1604 року до монастиря Святої Тройці, який був на боці унії. Особливий вплив на духовне формування молодого юнака у Вільні мали отці єзуїти Фабрицій Ковальський

та Іван Грушевський, які спілкувалися з ним та сприяли його самоосвіті, позичаючи йому літературу. Іншими викладачами для Кунцевича стали богослов Петро Аркудій, який був знавцем Святого Письма, Отців Церкви, східного богослов'я, та Вельямин Рутський, який завершив студії у західних університетах.

Новий період свого життя Іван Кунцевич почав прийняттям чернечого імені Йосафат і продовжив молитвою, роздумами, читанням та особливими практиками покути¹⁹. Прикладом зростання у вірі й любові до Бога і ближнього були йому житія святих, адже монастир, до якого вступив юнак, занепадав і поряд не було досвідчених ченців. Незважаючи на несприятливі обставини, Йосафат провадить аскетичне життя та невдовзі стає прикладом для нових монахів. Саме Кунцевича вважають відродителем чернечого життя Чину василіан.

Невдовзі Йосафат отримує дияконські свячення, а за свідченням окремих авторів, у 1609 році стає священником. Вірні полюбили молодого ченця за його молитовну ревність і щире служіння. Він знав напам'ять усі церковні співи, постійно займався самоосвітою. Тоді Йосафат формувався як богослов, катехит, проповідник, полеміст. Маючи надзвичайну пам'ять, він добре знав Святе Письмо, полемічні твори, праці з історії Церкви тощо. Монастирська церква та чернеча келія стали для нього своєрідним університетом духовного, богословського, церковного літургійного вишколу. Він був цілеспрямованим, щирим, а своїми словами та поведінкою мав особливий вплив на оточення. За свідченнями його сучасників, складні богословські питання щодо таємниці Пресвятої Тройці та інших правд віри він розумів та пояснював краще, ніж відомі богослови. Саме за це противники унії почали називати його «душехватом», бо своїми проповідями він привертав на свій бік багатьох людей. Ієромонах Йосафат провадив інтенсивну місіонерську діяльність також серед тих, хто не належав до Католицької Церкви. Джерела свідчать, що його проповіді слухали не лише католики, а й православні та протестанти.

Особливу роль отець Йосафат Кунцевич приділяв сповіді, його вважали всенародним сповідником. У столиці він відновив звичай сповідати молодь. Як зазначають свідки беатифікаційного проце-

¹⁹ Покута – церковне покарання за гріхи у вигляді церковної заборони або наказу виконати певну кількість молитов, поклонів, здійснити паломництво, яке сповідник накладає на каятника відповідно до тяжкості скоєних ним гріхів; епитимія.

су, він «радо вислуховував сповідь як духовних, так і мирян», був дуже ревний у праці задля спасіння. У своїх проповідях Кунцевич наголошував на величі Божого милосердя, а не на строгості практик покаяння. Щоб могли за інших перепошувати Бога, сам він практикував різні види покаяння.

Номінувавши Йосафата на архімандрита віленського Свято-Троїцького монастиря та митрополичого вікарія Литви та Білорусі, на нього, крім священничих обов'язків, поклали відповідальність за чернечу спільноту з близько шістдесяти осіб та за монастирський порядок. За словами отця Г. Хмельницького, він був не тільки архімандритом, а й учителем, духовним провідником ченців, черниць та мирян. У цей період Кунцевич відроджує та створює василіанські монастирі, відновлює церкви, Жировицьку та інші.

1617–1623 роки – єпископський етап життя Йосафата Кунцевича. Полоцька архиєпархія за значенням посідала друге місце у Київській митрополії. Посівши місце архиєпископа Полоцького, він протягом двох років повернув прихильність вірян до Унійної Церкви. Реорганізація архиєпископського осідку, відбудова церков і монастирів (передовсім катедральної церкви Святої Софії), духовна та церковна обнова клиру – ось далеко не повний перелік першорядних справ Йосафата Кунцевича. Невідкладною потребою духовенства було відновлення єпархіальної єдності та співпраці. Завдяки щорічним синодам та візитаціям Йосафат Кунцевич здійснив реформи, спрямовані на очищення й відбудову Церкви. З метою духовної, моральної й церковної обнови духовенства Йосафат пише *Правила для священників* та *Конституції для священників*. В остаточній редакції *Правил* містилося 48 коротких канонів. Саме через життя й поведінку священників Йосафат мав намір піднести релігійне та церковне життя народу: «Священники обов'язані прикладом свого життя навчати людей побожності. Бо добра поведінка священника є успішною проповіддю для простого народу».

Крім літургійного і молитовного життя, архиєпископ впорядкував і душпастирську працю священників. Для духовенства і вірних головним святом таїнством стає сповідь.

Також працював над релігійним і моральним вихованням народу: запровадив катехитичне навчання правд християнської віри. Для цього він уклав Катехизм.

Як ревного священника-душпастиря Йосафата прихильно прийняли у його архиєпархії усі стани та прошарки населення. Новий

владика прийшов до Полоцька не лише для того, щоб повернути народ до католицизму, а й щоб піднести його занепаду релігійність і побожність. Він зобов'язав священників служити Святі Літургії, утрени, вечірні та інші богослужби, і народ, маючи нагоду виконати свій релігійний обов'язок богочитання, радо ішов до церкви.

Як адміністратор й упорядник Полоцької єпархії, Йосафат Кунцевич видався напрочуд успішним. Він відновив п'ять із восьми монастирів (у Битені, Жировичах, Полоцьку, Черей, Мотиліві) та низку церков. Він опікувався не лише церквами Полоцька, а й за його межами. Кунцевич часто представляв церковні інтереси в судах, де вимагав повернення майна, яке було несправедливо відчужене у монастирів чи Церкви. У Полоцьку Йосафату вдалося повернути давній монастир св. Бориса і Гліба, який опинився в руках родини Корсаків, що були в опозиції до Унійної Церкви.

Православна опозиція особливо виокремлювала його особу, як того, хто успішно поширює унію серед вірних. Тому Йосафат прийшов до Полоцька готовий, як він казав, прийняти найбільше випробування за віру. У поїздці до Вітебська, коли приятелі хотіли дати йому охорону через небезпеку для життя, архиєпископ відповів коротко: «Я не журюсь, нехай роблять що хочуть», «Нехай буде воля Господня, я прагну, щоб усі були єдині».

У 1620 році було створено паралельно нову православну ієрархію, яка почала активну боротьбу за своє утвердження та визнання. Видатним діячем цього руху був чернець Віленського Свято-Духівського братства єпископ Мелетій Смотрицький, якого віленське братство висунуло на пост православного архиєпископа Білорусі. Тож Смотрицький як безпосередній суперник Кунцевича розпочав з ним запеклу боротьбу. Під впливом Смотрицького містами особливих «антиунійних настроїв» стали Вітебськ, Орша, Мстиславль, частково Полоцьк.

У 1621 році Кунцевич перебував у Варшаві, звідки привіз листи короля Жигмонта, у яких йшлося про те, щоб населення не визнавало нового православного митрополита Борецького та архиєпископа Смотрицького, бо вони самозванці. Невдовзі політика Польщі набрала іншого характеру, адже Польська державна влада у цьому протистоянні керувалася політичними розрахунками: шукала в особі Московщини та козаків союзників для боротьби проти турків. Це стало очевидним із листування Йосафата Кунцевича і державного канцлера Сапіги. Крім того, Польща бачила унію як

шлях до латинізації українців. Архієпископ опинився у складній ситуації протистояння, а тому працював більше, ніж звичайно, і до кінця залишався вірним своїм ідеалам та монашому способу життя.

Православні ченці поширювали різні негативні чутки про архієпископа Йосафата Кунцевича, використовуючи для цього міські площі, ратуші, народні віча, хати місцевих жителів і палати вельмож. На адресу архієпископа Кунцевича дедалі частіше лунали погрози. Проте Йосафат невпинно продовжував своє звичне служіння. Ситуація з кожним днем погіршувалась, і щоб уникнути протистоянь, противники унії вирішили знищити унійного архієпископа та часто організовували замаху на життя Кунцевича, проте невдало. Трагічною стала для Кунцевича подорож до міста Вітебськ, де розлючена юрба противників замучила його у неділю 12 листопада 1624 року після утрені перед Божественною Літургією. З оскаженілого натовпу двічі вдарили архієпископа кийком та сокирою по голові, опісля знущалися з тіла покійного, а відтак поволокли через місто і скинули в річку Двину.

Проте зі смертю Йосафата Кунцевича його місія не завершилася. Саме мучеництво стало причиною переходу багатьох його супротивників до унії, серед яких були й ті, від чіїх рук він загинув, а також Мелетій Смотрицький. Серед народу поширилася слава його святості і небесного заступництва. З цього приводу було проведено процес проголошення Йосафата святим Католицької Церкви. На беатифікаційному процесі майже всі свідки говорили про велику любов Йосафата Кунцевича, його лагідність, відсутність злоби. Вони визнавали його рішучість там, де цього вимагала правда.

6 травня 1643 року Йосафата Кунцевича проголошено блаженим, а 1867 року – святим Католицької Церкви. Його мощі зазнали також переслідувань та були часто перезаховані. Від Другого Ватиканського Собору, вже понад п'ятдесят років, мощі священномученика Йосафата зберігаються у базиліці св. Петра у Римі.²⁰

Св. Йосафат у базиліці Святого Петра притягає до себе численних богомільників і туристів. Становлять інтерес і гарно вишиті архиєрейські ризи – подарунок сестер служебниць, і чудо-

²⁰ Г. Гришко, Християнські сторінки історії України: методичний посібник з історії для вчителів середніх загальноосвітніх шкіл / Ред.: О. Боршовська. – Львів : Свічадо, 2014. – 254 с.

ва українська єпископська мітра – подарунок владики Марусина, секретаря Конгрегації Східних Церков. Українські паломники щиро моляться тут за свою Церкву, свій народ та за з'єднання всіх християн.

При вівтарі Святого Василя з мощами св. Йосафата часто відправляють Божественні Літургії, а українська громада в Римі збирається тут особливо численно щороку 12 листопада на Архиєрейську Літургію у співслужінні багатьох греко-католицьких священиків, передусім новоіереїв, які закінчили у Римі священничі студії.²¹

²¹ Джерело: <http://www.pkm.if.ua>.

Патріарх Йосиф Сліпий

Завдання

Уважно прочитайте історію життя патріарха Йосифа Сліпого, який навіть далеко від свого народу залишався його духовним провідником. Незважаючи на гоніння, наругу, скверну духовного невігластва і жорстокості епохи, він завжди дарував своєму народові силу віри і приклад великої жертвності. Подумайте, які чесноти особливо при-таманні цьому великому подвижнику віри.

Добровільний в'язень Христа

У мальовничому селі з дивною назвою Заздрість, на Тернопільщині, 17 лютого 1892 року у селянській сім'ї Сліпих народився хлопчик, якого назвали Йосифом. Змалку він зростав дуже допитливим і здібним до наук, тому після сільської школи продовжив навчання у Тернопільській гімназії, яку 1911 року закінчив із відзнакою. Того ж року розпочав богословські студії у Львові. Ще тоді, зовсім юним, відчув своє покликання. «Протягом всього свого життя я був, є, і таким відходжу з цього світу – в'язнем Христа, – писав блаженніший патріарх Йосиф 1981 року у своєму заповіті. – Насамперед у юні роки я був добровільним Його в'язнем! Бо народився і був вихований в українській християнській хліборобській родині. Вона передала мені і прищепила віру в Христа і любов до Нього!.. Добровільним в'язнем Христа я був і тоді, коли любов до Нього штовхнула мене на шлях здобувати знання і присвятитися науковій праці. Натхнений Його благодаттю, я служив своїй рідній Церкві...»

Ректор та реформатор

1981 року по закінченню колегії «Canisianum» в Інсбруку, що в Австрії, доктора богослов'я Йосифа Сліпого митрополит Шептицький висвячує на священника. Невдовзі отець Йосиф починає викладати на богословському факультеті Львівської духовної семінарії, яку реформує за найкращими європейськими зразками, а 1925 року перетворює на Богословську академію, ставши її пер-

шим ректором. Редагує журнал «Богословіє», видає наукові та духовні твори. Організовує католицьке студентське товариство «Обнова». За тією ненастанною працею застає Йосифа Сліпого Друга світова війна.

Наступник митрополита

У той важкий для народу час митрополит Андрей замислюється, хто міг би очолити Церкву. І зупиняє свій вибір на Йосифові Сліпому, що був жертвним, ініціативним, сповненим високої духовності та мудрості. Отець-ректор стає архиєпископом-помічником митрополита Андрея Шептицького, з правом наслідування. Коли 1 листопада 1944 року митрополит відходить у вічність, архиєпископ Йосиф Сліпий стає духовним провідником народу.

Арешт

У квітні 1944 року більшовицька влада арештовує митрополита Йосифа Сліпого, звинувативши його у націоналізмі та антирадянській пропаганді. Митрополит пройшов страшний шлях допитів, безсонних ночей, принижень... Та всі ці страждання тільки скріплювали його у вірі, додавали сил внутрішньо протистояти несправедливості. Суд відбувся 3 червня 1946 року. Сліпого було засуджено на вісім років примусових робіт у суворох таборах. Так блаженніший Йосиф почав поневірятися Сибіром... Коли наблизився час звільнення, термін ув'язнення продовжили ще на сім років.

«А я вас знаю?»

Якось сніговою дорогою до табору в Маріївську владика Йосиф застудився, через що захворів на запалення легень. Та, незважаючи на важкий стан, за наказом КДБ його виписали з тюремної лікарні і помістили до бандитського бараку. Там до священика відразу підійшов незнайомий молодик: «Ви мене не знаєте, а я вас знаю», – промовив це і простягнув йому горнятко теплого супу. Під час перебування митрополита Сліпого в таборі наші вірні завжди охороняли його від злочинців.

Табір смерті

Головним місцем перебування Йосифа Сліпого був 8-й табірний відділок у Мордовії, де згинули мільйони людей. Те місце Йосиф Сліпий назвав табором смерті. Уяви собі: крім неба і зони з гнилими бараками – нічого. Раз на рік дозволяли написати листа, який проходив сувору цензуру. Їжа – смердяча баланда, шістсотграмова пайка глевкого хліба. В'язні били мерзлоту киркою, валили і вантажили ліс, лупали вугілля, мерзли й обморожувалися...

Невтрачений оптимізм

Поставна зовнішність митрополита привертала увагу. Він виділявся особливою шляхетністю. Завжди був до всіх співчутливим. Приниження людини вважав тяжким гріхом. Жалів безпорадних, виснажених і безнадійних. Казав, що християнська мораль учить обороняти слабшого, скривдженого. Боляче стискалося його серце від неспроможності допомогти таким людям. Але надія дочекалася кращого не покидала жодного разу. На запитання: «Скільки можна страждати?», завжди відповідав: «Моліться, терпіть і очікуйте».

Табірний парох

Навіть там, за колючим дротом, де ненастанно пильнували наглядачі з багнетами, в холодних бараках, на лісоповалах, Сліпий не переставав бути священиком. Йому навіть вдавалося таємно правити Службу Божу, освячуючи малий шматочок хліба та вино, котре виготовляв з вимочених у воді родзинок, які передавали вірні.

Від сліз – до радості

Про перебування митрополита Йосифа в таборах доходили звістки й на Захід, де з'являлися статті про нього як про страдника Христового. Тоді папа Павло VI офіційно проголосив митрополита Сліпого кардиналом Римської Церкви. А 14 лютого 1962 року американський журналіст Норман Казенс, приїхавши до Радянського Союзу, у Кремлі протягом тригодинної розмови з Микитою Хрущовим переконував його звільнити митрополита. Наприкінці січня 1963 року Йосифові Сліпому повідомили, що він помилу-

ваний. Владика повезли до Москви і, сказавши, що його бажає бачити папа, вручили закордонний дипломатичний паспорт для поїздки в Італію. Папа прийняв Сліпого як рідного сина, обняв і заплакав. Згодом він подарував Йосифові Сліпому свою фотографію з написом: «Щаслива та година, коли Ісус кличе від сліз до душевної радості».

Нова діяльність

Усе подальше життя Йосифа Сліпого після більшовицької каторги було сповнене безупинної праці. Кардинал засновує українську парафію та студитський монастир, уділяє єпископські та єрейські свячення. Будує Український католицький університет ім. св. Климента Папи. А 1969 року – храм Святої Софії в Римі. Організовує українську Духовну семінарію. Тричі відвідує українців у діаспорі, об'їздивши весь світ, закликаючи їх до духовного й національного єднання, щоби вони не забували ані свого коріння, ані батьківської віри.

Заповіт

У передчутті близького кінця свого життя патріарх Сліпий залишає прийдешнім поколінням «Заповіт» – історію свого життя, роздуми та візії щодо майбутнього Української Греко-Католицької Церкви, батьківські повчання українському народові. «Заповітую Вам усім: моліться, працюйте і боріться за збереження християнської душі кожної людини, українського народу і за весь український нарід!.. Поховайте мене в нашому Патріаршому соборі Святої Софії, а як воплотиться наше видіння і постане на волі наша свята Церква і наш український нарід, занесіть мою домовину, в якій спочину, на рідну українську землю і покладіть її у храмі Святого Юра у Львові, біля гробниці слуги Божого Андрея».

7 вересня 1984 року блаженний патріарх Йосиф Сліпий відійшов у вічність. Коли постала незалежна Українська держава і відродилась Українська Греко-Католицька Церква, його заповіт було виконано. 27 серпня 1992 року тіло блаженнішого перевезено літаком з Риму і перенесено до крипти храму Святого Юра у Львові.²²

²² Джерело: Оксана Сайка, журнал «Сто талантів», №6, 2007.

Ще кілька цитат

❖ Про працю в Богословській академії: «Мушу сказати, що таких прикростей я мав багато зі всіх боків, і дякую Богові, що я то все переніс, і дивуюся, що я то міг перенести. Кожен мав якісь претензії – і батьки литовців, і професори, і капітула, і польське правительство, і націоналісти, і редакції, і противники celibату... Так, що не раз вже вичерпувалися всі резерви духовних і фізичних сил, і гадав я кинути всю імпрезу та й кудись забратися. Одначе багато людей розуміло цілу справу, прихильно ставилися і підбадьорювали, щоби не кидати, бо як казав отець-професор Конрад: “Все завалиться, і будуть радуватися тії, що давно хотіли завалити семінарію і академію”. І він мав рацію, і не було іншої ради, як, незважаючи на прикrostі, дальше нести свій хрест».²³

❖ Зі спогадів Остапа Станіславського: «Митрополит... своєю поставою, щедрістю, добрим серцем і силою свого духа піддержував інших на силах, а також і мене. Інколи одержував незначні посилки з харчами, якими він завжди ділився зі своїми спів'язнями. Своєю великодушністю і взірцевою поведінкою, митрополит здобув серед в'язнів великий авторитет. Про це дуже добре знав таборовий режим і тому ніколи не спускав його зі свого всюди проникливого ока. Митрополит нагадував мені людину з душею первісного християнина, з усіма цінними прикметами, вірний своїй Церкві і народові».²⁴

❖ Фрагмент теплих пастирських слів Христового в'язня з краю мерзлоти і страждання: «Та дроз проймає тіло і дух в'яне, коли приходиться згадати непоборимі труднощі, тисячі миль далекої дороги, студінь і підбігунові (з пол. – субполярні) морози. Як пробитись крізь ці сніговії, в'юги і заметілі? Але серце, повне любові, не знає меж і стриму і несеться бодай думкою понад вічні мерзлоти, тундри і тайги, пустирі і праліси, щоби занести Вам благовість Христового Рождества, звернувши увагу на належне про-

²³ Йосиф Сліпий. Спомини / за ред. о. Івана Дацька та Марії Горячої. Львів–Рим, 2014. – С. 128.

²⁴ Цитовано згідно з: о. Іван Хома. Шляхами каторги Блаженнішого Йосифа Сліпого. – Рим, 1987. – С. 17.

ведення Свят, відірвати Вас, бодай на хвилину від буденних занять і клопотів і піднести з горя Вашу Душу, але щоби принесло втіху, мир і щастя, та додало сил до нових подвигів і жертв».²⁵

«Коли після багатьох років скитання і трудів, немочей і болів, серед таких же, як я, багатотисячних вірних моїх синів цієї ж землі моєї рідної, гляджу на пройдешній шлях і теперішню холодну й голодну дійсність, я благодарю Бога Всемогучого за всі Його дари й за ту любов, яка виростає в нужді, біді, горю, серед холодна і зимна. Благодарю Його за те, що надихнув такою силою і такою незбагненною вірою всіх отих менших братів моїх... Яка ж благодатна ця Сибір для нас усіх, для учнів Христових, для росту й життя Христового Царства. Вона, колись пустеля, десь пересякла потом закатованих, та непереможених синів поневоленої країни. Із закутої в сніги й морози землі чужої неслись не тільки нарікання й лайки, з неї піднімалися і піднімаються по сьогодні слова тихої і щирої молитви до Всевишнього. На ній у різних закутках і вертепах її приноситься вже десятки років нова жертва Тіла і Крови Господньої, на ній родилась і жила помічна духовна школа для виховання нових служителів Христа. Ота Сибірська земля побачила нову справжню людину, справжніх християн, справжніх вірних синів Христової Церкви».²⁶

Про собор Святої Софії у Римі: «...коли глядітимете на собор Святої Софії і будете паломничати до нього як до рідної святині й молитву приносите в ньому, пам'ятайте, що цей собор оставляю вам як знак і символ знищених і збезчещених українських храмів Божих, між ними наших найважливіших свідків – соборів, свідків нашого прадідного християнства, Святої Софії в Києві і Святого Юра у Львові! Нехай же цей отут собор Святої Софії буде для вас знаком відродження й побудови нових храмів Божих в місцях вашого перебування! А понад усе, нехай собор Святої Софії буде для вас провідним знаком і свідком собору Живих Українських душ, святим місцем молитви й літургійної Жертви за вмерлих, живих і ненароджених!»²⁷

²⁵ Цитовано згідно з: Патріарх Йосиф Сліпий. Ісповідник віри. – Львів, 2002. – С. 112.

²⁶ Цитовано згідно з: Патріарх Йосиф Сліпий. Ісповідник віри. – Львів, 2002. – С. 24-25.

²⁷ Завіщання Блаженнішого Патріарха Йосифа // Слова Патріарха Йосифа. Документи. Матеріали. Світлина. – Львів : Гердан, 2003. – С. 170-171.

Зміст

Офіційні джерела про головні гріхи та чесноти	3
Катехизм УГКЦ «Христос – наша Пасха» про головні гріхи і протилежні їм чесноти.....	4
Витяг з книги «Життя у Христі: моральна катехиза».....	10
Єфрем Сирійський. Про вісім головних пристрастей і боротьбу з ними	14
Розповіді, завдання, коментарі	23
Біблійні розповіді з роздумами про гріхи та чесноти	24
Мати, щоб не ховати.....	24
Бути першим	26
Правда про себе.....	28
Уміти нахилитися.....	30
Цар Давид скаче і танцює.....	32
Заздрісна сестра.....	33
Небесний дрес-код.....	34
Біблійний квест	37
Нерозумний багач.....	37
Сусанна.....	37
Ананія і Сафіра.....	40
Давид музикою при Саулі	41
Йона в Ніневії	41
Гріх Давида.....	42
Давид та Голіат.....	44
Йосиф та його брати	48
Оповідання та поезії про головні гріхи і чесноти	49
Фіалка і Рोजа.....	49
Гнів і милосердя.....	50
Нудьга і Бадьорість.....	51
Чемпіон	52
Нескромність ображає Господа	54
Пригоди Івасика і Тарасика.....	55
Сум і радість.....	57
Ненажера	57
Чеснотливе життя у практиці.....	59
Історія чеснотливого життя свмч Йосафата Кунцевича.....	59
Патріарх Йосиф Сліпий.....	65

